

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/B/2017/36069191758010884

TRANSFORMÁCIA POLITICKÉHO SYSTÉMU
RUSKEJ FEDERÁCIE V OBDOBÍ 1991-2000

Bakalárska práca

Bratislava 2017

Simona Krivosudská

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

TRANSFORMÁCIA POLITICKÉHO SYSTÉMU
RUSKEJ FEDERÁCIE V OBDOBÍ 1991-2000

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných vzťahov
a hospodárskej diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Mgr. Tetyana Zubro, PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

Pod'akovanie

Chcela by som sa veľmi pekne poďakovať vedúcej mojej bakalárskej práce Mgr. Tetyane Zubro PhD., za trpezlivosť, odbornú pomoc, spoluprácu, ochotu a rady pri písaní bakalárskej práce. Mojej rodine ďakujem za podporu počas celého štúdia.

ABSTRAKT

KRIVOSUDSKÁ, Simona: *Transformácia politického systému Ruskej federácie v rokoch 1990-2000*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov: Katedra medzinárodných politických vzťahov. – Vedúci záverečnej práce: Mgr. Tetyana Zubro Phd. – Bratislava: FMV, 2017. 49 s.

Cieľom bakalárskej práce je prostredníctvom analýzy charakterizovať proces politickej transformácie v Ruskej federácii. Práca sa venuje teóriám demokratizácie a zmenám, ktoré sa udiali v politickom systéme Ruskej federácie počas rokov 1991-2000. Zaoberá sa prechodom z politického systému v Sovietskom zväze ku demokratickému režimu Ruskej federácie v rokoch 1991-2000 s dôrazom na analýzu orgánov štátnej moci v Sovietskom zväze a následné vytvorenie nových štátnych orgánov a stranického systému v Ruskej federácii. V prvej kapitole sa charakterizuje teória prechodov k demokracii, v ktorej sú zakomponované chronologické demokratizačné vlny, spôsoby ukončenia režimov a následné fázy a etapy nastolenia nových režimov. Druhá kapitola je venovaná metodike a cieľom práce. V poslednej kapitole je charakterizované obdobie prechodu v rokoch 1991-2000. Práca má 49 strán, je rozdelená do troch kapitol a obsahuje 3 tabuľky a 1 graf.

Kľúčové slová:

demokratizácia, politický systém, politické strany, Ruská federácia, tranzícia

ABSTRACT

KRIVOSUDSKÁ, Simona: *Transformation of political system in Russian federation in 1990-2000*. – University of economics in Bratislava. Faculty of international relations: Department of international political relations. – Thesis supervisor: Mgr. Tetyana Zubro Phd. – Bratislava: FMV, 2017. 49 p.

The aim of the bachelor thesis is to characterize the process of political transformation in the Russian Federation through analysis. The thesis deals with the theories of democratization and the changes that took place in the political system of the Russian Federation during 1991-2000. It deals with the transition from the political system in the Soviet Union to the democratic regime of the Russian Federation in 1991-2000 with an emphasis on the analysis of the state authorities in the Soviet Union and the subsequent creation of new state bodies and the party system in the Russian Federation. The first chapter characterizes the theory of transition to democracy, incorporating chronological democratization waves, ways of ending the regimes, and the subsequent phases and phases of the introduction of new regimes. The second chapter is devoted to the methodology and work objectives. The last chapter describes the transition period in 1991-2000. The thesis has 49 pages, it is divided into three chapters and contains 3 tables and 1 graph.

Key words:

democratization, political system, political parties, Russian federation, transition

Zoznam tabuliek a grafov

Tab. 1 – Typy demokratizačných prechodov S. Huntingtona	17
Tab. 2 – Typy prechodov podľa Schmittera a Karlovej	18
Tab. 3 – Typy prechodov D. Sharea	19
Graf č. 1 – Možný vývoj liberalizácie	24

Zoznam skratiek

RF – Ruská federácia

NDIK – úzka diktatúra

SDIK – status quo, zachovanie diktatúry

BDIK – rozšírená diktatúra

OBSE – Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

OSN – Organizácia spojených národov

SNŠ – Spoločenstvo nezávislých štátov

Obsah

Úvod.....	10
1. Teoretické vymedzenie politickej transformácie	12
1.1 Spôsoby ukončenia starých režimov	12
1.2 Vlny demokratizácie	15
1.3 Typy demokratizačných procesov.....	17
1.4 Fázy demokratizačných prechodov	19
1.5 Etapy demokratizácie	22
2. Ciele a metodika práce.....	27
3. Demokratizácia ruského politického systému	29
3.1 Základné informácie o Ruskej federácii	29
3.2 Charakteristika obdobia prechodu v r. 1990-2000.....	30
3.3 Ústava z r. 1977.....	35
3.4 Politický systém Sovietskeho zväzu	35
3.5 Ústava z r. 1993.....	36
3.6 Štátne orgány RF podľa Ústavy z r. 1993	37
3.7 Transformácia stranického systému	41
3.8 Pozitíva a negatíva politickej transformácie	43
Záver	45
Zoznam použitej literatúry	47

Úvod

Pojem demokracia sa dnes často objavuje v rôznych súvislostiach. Dôležité je nielen vedieť ako by mala demokracia fungovať, ale taktiež čo demokracii predchádza a ako prebieha proces prechodu k nej. Demokracia nie je samozrejmá, vyvíjala sa rôznymi spôsobmi, v závislosti od podmienok charakteristických pre danú spoločnosť. Patria sem podmienky hospodárske, vnútropolitické, spoločenské alebo geografické. Demokratická transformácia predstavuje zložitý proces, ktorý sa začína ukončením pôvodného režimu. Okamihom ukončenia režimu prichádza v štáte k procesu demokratizácie, alebo prechodu k demokracii. V Ruskej federácii demokratizačné prechody spustil rozpad Sovietskeho zväzu až na začiatku 90. rokov minulého storočia. Ako samostatný štát je Ruská federácia rozlohou najväčší štát sveta a počtom obyvateľov na 9. mieste. V súčasnosti je dôležitým hráčom na poli medzinárodných vzťahov, angažuje sa v rôznych medzinárodných otázkach a ovplyvňuje politické dianie takmer na celom svete. Avšak v tejto krajine prišlo k ukončeniu nedemokratického režimu až po dlhých 70 rokoch. Skúmanie demokratizačných prechodov je teda dôležité aj z týchto dôvodov.

V prvej kapitole venujeme pozornosť teórii prechodov k demokratizácii. Z historického hľadiska charakterizujeme vlny demokratizácie. Keďže v procese nastolenia demokratických režimov je najskôr dôležité ukončenie starého režimu, analyzujeme rôzne alternatívy ukončenia nedemokratických režimov. Pri samotnom prechode k demokratickému režimu rozdeľujeme tri fázy prechodu k novému režimu. Na záver teoretickej časti skúmame etapy demokratizačných prechodov a podrobne si preberieme dve, liberalizáciu a demokratizáciu.

V druhej kapitole sú vymedzené ciele a metodika písania bakalárskej práce.

V poslednej kapitole skúmame demokratizačný prechod v Ruskej federácii. Pre lepšie pochopenie zmeny režimu popisujeme aj fungovanie politického systému v Sovietskom zväze. Starý totalitný režim fungoval viac ako 70 rokov. Po ukončení režimu v tomto prípade rozpadom Sovietskeho zväzu vznikol samostatný štát Ruská federácia, prišlo k vytvoreniu a prijatiu novej ústavy. Pozornosť venujeme porovnaniu poslednej ústavy Sovietskeho zväzu s novou ústavou Ruskej Federácie. Preskúmame štátne orgány vytvorené na základe novej ústavy. V neposlednom rade upriamime pozornosť na stranický systém, a to prechod od systému vládnutia jednej strany k pluralitnému systému.

Správny výber literatúry považujeme za jeden z dôležitých aspektov, preto v práci

budeme vychádzať z viacerých zahraničných a domácich odborných zdrojov. Teoretická časť sa opiera o dielo autora S. Huntingtona ktoré sa zaoberá teóriou demokratizácie a o vedeckú publikáciu od D. Rustowa, ktorá sa venovala fázam demokratizačných prechodov, a ďalších autorov. Podkladom praktickej časti sú diela českého politológa a profesora Jana Holzera, ktorý vo svojich publikáciách poukazuje predovšetkým na politickú transformáciu v Ruskej federácii v 90. rokoch 20. storočia. V práci čerpáme aj z právnych predpisov, z ústavy Ruskej federácie a z viacerých relevantných vedeckých článkov a internetových zdrojov. Pribeh demokratizácie zahŕňa vždy viacero procesov, od vytvorenia prvých demokratických inštitúcií, štátnych orgánov, nového volebného systému až po zakladanie rôznych politických subjektov a hnutí. Obsiahnutie všetkých procesov je vzhľadom na rozsah bakalárskej práce náročné. Preto sme sa v práci zamerali na analýzu prechodu k demokracii na základe vytvorenia novej ústavy a nových štátnych orgánov a prechodu od systému vládnutia jednej strany k pluralitnému systému. Kvôli jazykovej bariére budeme čerpať zo zdrojov v slovenskom, českom a anglickom jazyku.

1. Teoretické vymedzenie politickej transformácie

Politická transformácia, predstavuje sled zmien v režime politického systému v danom štáte. Tranzícia predstavuje zmenu politických režimov, teda prechod z nedemokratických ku demokratickým režimom. Tento prechod vždy trvá určitú dobu a vyznačuje sa nepredvídateľnosťou. Prechodom sa myslí obdobie medzi starým a novým režimom. Výsledným režimom transformácie však nemusí byť za každých podmienok demokracia. Transformácia môže dopadnúť úplne inak alebo sa vôbec nemusí podať, inštitúcie demokracie nemusia prežiť, alebo môže byť vyvinutý príliš veľký tlak zvnútra ale aj zvonka. „Pre prechod je charakteristické, že v jeho priebehu nie sú trvale definované a prijímané pravidlá politickej hry. Aktéri bojujú nielen za uspokojenie svojich bezprostredných záujmov, ale taktiež o určenie pravidiel a procedúr, ktorých konfigurácia rozhodne o víťazoch a porazených v budúcnosti.“¹

V úvode teoretickej časti mojej práce by sme radi venovali krátku pozornosť procesu ukončenia nedemokratických režimov a v ďalších častiach skúmali proces prechodu. Skúmanie bude zamerané hlavne na charakterizovanie vln demokratizácie, fáz demokratických prechodov a etáp.

1.1 Spôsoby ukončenia starých režimov

Pri vysvetľovaní priebehu ukončovania nedemokratických režimov sa budeme opierať o názory Alfreda Stepana, ktorý načrtol základné možnosti ukončení nedemokratických režimov. Neskôr skúmal tieto alternatívy na základe reálnych udalostí, ktoré sa odohrali. Spolu popísal 8 abstraktných typov ukončenia nedemokratických režimov:²

1. vnútorná premena po dobytí zvonka,
2. vnútorné preformulovanie,
3. zvonka monitorované nastolenie,
4. redemokratizácia zahájená zvnútra autoritárskych režimov,
5. ukončenie režimu tlakom spoločnosti,
6. pakt medzi politickými stranami,

¹ DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. 1994. *O přechodech k demokracii*. 1994 s. 55.

² ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. 2006 s. 242.

7. *organizovaná násilná vzburá koordinovaná reformistickými stranami,*
8. *revolučná vojna vedená marxistami.*³

Zmena režimu uskutočnená dobytím zvonka, monitorovaná zvonka alebo nastolenie režimu vnútorným preformulovaním je podľa Stepana spojená s vojnou alebo dobytím. Stepan uvádza, že tieto zmeny sa diali vo viacerých krajinách po druhej svetovej vojne.⁴ Vnútorným preformulovaním prechádzajú štáty, v ktorých sa už predtým demokratický systém zrútil kvôli vnútorným problémom, a preto sú charakteristické nestabilitou, alebo dokonca hroziacou občianskou vojnou. Monitorované nastolenie demokratických režimoch zvonka prebiehalo po druhej svetovej vojne v porazených krajinách. „*Tieto kategórie sa od seba líšia vnútornými podmienkami a podielom miestneho obyvateľstva na predchádzajúcom nedemokratickom režime.*“⁵ Ukončenia režimov prostredníctvom sociálneho tlaku, redemokratizácii autoritárskych režimov, paktu politických strán či sociálnej vzbure sa diali hlavne v posledných troch desaťročiach. Rozdiel od predchádzajúcich je v tom, že „*sú iniciované a prebiehajú pod vplyvom sociálnopolitických faktorov.*“⁶ V štvrtej alternatívne, teda redemokratizácii zvnútra sú hlavnými aktérmi predstavitelia predchádzajúceho režimu, zatiaľ čo v ostatných troch ide o zmenu režimu vplyvom opozičného tlaku.

Pri redemokratizácii zväčša predstavitelia nechcú odovzdať moc, ale kvôli tlaku sú ochotní nahradiť autokratické inštitúcie demokratickými. Ochotní sú to urobiť hlavne kvôli svojim dlhodobým záujmom. Pri tomto procese nastáva problém, keď predstavitelia sa budú snažiť zmeniť svoje predchádzajúce rozhodnutia alebo sa budú snažiť o nastolenie tzv. obmedzenej demokracie vďaka nastaveniu pravidiel ktoré im vyhovujú, alebo si autoritársky režim zachová nedotknuté určité výsady. Stepan tento proces redemokratizácie delí ešte na tri podtypy a to, redemokratizácia zahájená civilistami alebo civilistickým vedením, redemokratizácia zahájená armádou kt. má vláda alebo tretí podtyp, a to redemokratizácia zahájená armádou = inštitúciou. Prípad zahájenia armádou ako inštitúciou v podstate znamená zvrhnutie vlády vojakmi aj keď sú súčasťou starého režimu vedia, že tento smer

³ STEPAN, A. 1986. *Paths towards Redemocratization. Theoretical and Comparative Consideration.* In: *Transitions from Authoritarian Rule: Prospects for Democracy.* 1986. 70-80s.

⁴ STEPAN, A. *Paths towards Redemocratization. Theoretical and Comparative Consideration.* In: *Transitions from Authoritarian Rule: Prospects for Democracy.* 1986. 70-80s

⁵ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií.* 2006 s. 243.

⁶ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií.* S. 243.

nie je správny. Dôležitá je aj podpora zo strany spoločnosti. Pokiaľ o redemokratizáciu zahájenú armádou-vládou, podmienkou je aby si celá armáda ako korporácia uvedomovala nevyhnutnosť odovzdania moci a tak isto mala podporu spoločnosti.⁷ O redemokratizácii zahájenej civilistickým vedením píše vo svojej knihe O prechodoch k demokracii Dvořáková a Kunc nasledovne: „*aby si civilné vedenie udržalo demokratickú iniciatívu a nemuselo bezprostredne čeliť ohrozeniu vojakmi, je nevyhnuté aby s vládou ticho spolupracovala opozícia a pripravovala mierové podmienky pre prechod.*“⁸

Ako protiklad ukončenia režimu zvnútra je uvedený príklad ukončenia vplyvom spoločenského tlaku. Ľudia masovo protestujú a snažia sa dosiahnuť zmenu aj keď často sa v tejto situácii iba zmení vláda a k úplnej redemokratizácii nedôjde. Ďalším druhom ukončenia režimu môže byť pakt medzi politickými stranami. Stepan v tomto prípade hovorí o širokom opozičnom pakte ktorá má za cieľ poraziť autoritársky režim. Takýmto paktom je podľa Stepana možné predísť občianskej vojne a „*zároveň vytvára základy budúceho demokratického usporiadania, práve tým, že spracováva formulu podielu na moci, vnáša princíp vzájomného rešpektu a veta pri ohrození dôležitých záujmov, pripravuje na fungovanie veľkých koalícií.*“⁹

Pokiaľ ukončenie režimu prebieha pod spoločenským tlakom, ide o zlyhanie opozície, ktorá nie je schopná sa spojiť a bojovať spoločne proti autokratickému režimu. Často sa stáva, že výsledkom nie je zmena režimu ale iba výmena vládnej garnitúry.

Predposledným typom je ukončenie násilnou vzburou vedenou reformistami ktorá dokáže úplne zmeniť štátny aparát a vytýčiť ďalšie politické smerovanie. Posledným typom je revolučná vojna vedená marxistami ktorá znamená radikálne ukončenie nedemokratického režimu, avšak vzniknutá demokracia nemusí byť ponímaná úplne správne.

Stepanova analýza ktorú sme si bližšie popísali sa stala uznávanou vďaka jej komplexnosti a podrobnosti avšak viacerí autori argumentujú nedostatky tejto analýzy hlavne pri konfrontácii reálnych udalostí. Niektorí autori sa prikláňajú k inej teórii - vysvetleniu ktoré spočíva v tom, či ide o „otvorenie“ demokracie vplyvom vnútorných štruktúr, teda aspoň nejakej časti držiteľov moci v nedemokratickom režime alebo ide

⁷ STEPAN, A. 1986. *Transitions from Authoritarian Rule: Prospects for Democracy*. Baltimore: The John Hopkins University press, 1986

⁸ DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. 1994. *O přechodech k demokracii*. 1994 s. 56.

⁹ DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. 1994. *O přechodech k demokracii*. 1994 s. 57.

o opozičný návrh ktorý ide mimo aktérov v nedemokratickom režime a opozícia prináša úplne novú možnosť.

1.2 Vlny demokratizácie

Demokratizácia je podľa autora S. Huntingtona rozdelená do troch etáp, ktoré autor nazýva vlny demokratizácie. Moderná demokracia má korene už v r. 1638 keď sa stala veľmi dôležitou črtou Anglickej revolúcie. Na sklonku 20. storočia sa stále viac krajín snažilo presadzovať demokratické inštitúcie. S. Huntington opisuje etapu „*vlna demokratizácie je skupina zmien z nedemokratických k demokratickým režimom, ktorá sa objavuje počas určitého obdobia a ktorá výrazne prevyšuje počet prechodov opačným smerom.*“¹⁰ Vlna so sebou prináša liberalizáciu alebo čiastkovú demokratizáciu v politických systémoch ktoré nie sú úplne demokratické. Tieto tri vlny sa odohrávajú už v tzv. modernom svete a okrem vln demokratizácie so sebou prinášajú aj prechody opačným, teda nedemokratickým smerom. Práve preto so sebou každá vlna prináša tzv. spätnú vlnu. V každej vlne sa vyskytuje pomerne malý počet krajín a vlny sa podľa autora odohrávali v rokoch:¹¹

- prvá vlna demokratizácie – 1828-1926,
- prvá opačná vlna – 1922-1942,
- druhá vlna demokratizácie – 1943-1962
- druhá opačná vlna – 1958-1975,
- tretia vlna demokratizácie – 1974 - .

Ako už bolo v práci vyššie spomenuté, korene demokracie siahajú k americkej a francúzskej revolúcii, ktorá prebehla koncom 18. storočia. Na začiatku 19. storočia boli vytvorené demokratické inštitúcie a ako prvok demokracie sa v tomto období berie fakt, že polovica mužov mala právo hlasovať a že v parlamente má výkonná moc väčšinu alebo sa k vládnutiu dostala vďaka voľbám. Dodržujúc tieto kritériá, sa prvá vlna začína práve v USA. V ďalších rokoch si demokratické princípy osvojili ďalšie krajiny. Išlo v prvom rade o volebné právo, ďalej tajné voľby a preberanie zodpovednosti za stav v krajine premiérom a vládou. Na sklonku storočia sa zmeny podarilo presadiť na príklad vo Švajčiarsku,

¹⁰ HUNTINGTON, S. 1991. *The third wave. Democratization in late twentieth century.* Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1991 s. 24. ISBN 978-0806125169.

¹¹ HUNTINGTON, S. 1991. *The third wave. Democratization in late twentieth century.* Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1991 s. 26. ISBN 978-0806125169.

Francúzsku, Veľkej Británii. Krátko pred prvou svetovou vojnou demokratizačné kroky predstavili aj Argentína a Taliansko, aj keď neboli dokonalé. Krátko po konci tzv. prvej vlny sa zdemokratizovalo Španielsko a Čile čím zavŕšili takmer sto rokov trvajúci proces demokratizačných zmien, ktoré neboli úplné avšak vždy aspoň čiastočné. Prvá spätná vlna sa začala v r. 1922, keď sa v Taliansku dostal k moci Benito Mussolini. Okrem iných padol napríklad aj demokratický režim v Československu. Demokratické tendencie boli zvrátené a prišlo k prechodu späť k autokratickým režimom alebo ešte brutálnejším totalitným režimom. Táto transformácia ktorá znamenala krok späť, sa objavila hlavne v krajinách postihnutých prvou svetovou vojnou. Iba štyri zo sedemástich krajín si zachovali demokratický režim počas ťažkého obdobia rokov 1920-1930. Udalosti týchto rokov podnietili vzostup ako komunistov, tak aj fašistov a vyznávačov vojenskej ideológie. V krajinách ktoré si zachovali demokratické inštitúcie tiež rástli protidemokratické tendencie, a to hlavne počas Veľkej depresie v r. 1930 a počas obsadenia v 20. rokoch 19. Storočia. Takáto tendencia trvala až do roku 1942.¹²

Druhá vlna demokratizácie sa nazýva aj krátka, nakoľko trvala len približne 20 rokov. Druhá vlna odštartovala v začiatkoch druhej svetovej vojny. Demokratické inštitúcie sa opäť objavili vo viacerých štátoch v západnej Európe, a to v Západnom Nemecku, Rakúsku, Taliansku a mimo Európy v Japonsku, Južnej Kórei. Zatiaľ čo východná Európa spoločne s Československom a Maďarskom zostala pod silným sovietskym tlakom. Demokratizačné procesy nastali aj v štátoch Latinskej Ameriky avšak nakrátko, lebo práve tie boli potom súčasťou druhej spätnej vlny.¹³ Demokratické procesy v druhej vlne vystriedala podľa Huntingtona druhá spätná vlna v rokoch 1958 – 1975. Demokracia nemala stabilitu hlavne v chudobnejších štátoch Afriky a Latinskej Ameriky a demokratizačné procesy boli vystriedané diktatúrou alebo veľmi krehkou a nestabilnou demokraciou.¹⁴

Tretia vlna demokratizácie vo svete prišla pomerne nečakane, pričom sa spustila v Portugalsku v r. 1974 vojenským prevratom. Tak ako diktatúra prevratom začala, podobne

¹² HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. 2003. *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepriatelia a perspektivy demokracie*. 2007, s. 136.

¹³ HUNTINGTON, S. 1991. *The third wave. Democratization in late twentieth century*. 1991 s. 27.

¹⁴ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. 2003. *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepriatelia a perspektivy demokracie*. 2007, s. 137.

aj skončila a spustila vlnu demokratizačných procesov po celom svete. ¹⁵Približne v tridsiatich krajinách Európy, Latinskej Ameriky a Ázie prišlo k zmene autoritárskeho režimu. Zatiaľ čo v krajinách západnej Európy a v Amerike dochádzalo k demokratizačným procesom, východný blok bol stále pod silným vplyvom komunizmu ktorý trval najdlhšie. Procesy demokratizácie začali v strednej a východnej Európe až koncom 80. rokov 20. storočia kde štáty dovtedy boli pod vplyvom Sovietskeho zväzu. Maďarsko v roku 1988 spustilo prechod k pluralitnému straníckemu systému. V Sovietskom zväze voľby v r. 1989 zapríčinili porážku popredných predstaviteľov Komunistickej strany, čo neskôr viedlo k rozpadu celého Sovietskeho zväzu, vzniku nových štátov, nových politických jednotiek a systémov. Komunistické režimy boli ukončené aj v Poľsku, Československu, Rumunsku, Východnom Nemecku, kde sa potom v r. 1990 konali demokratické voľby.

S. Huntington, považovaný za významného autora venujúceho sa procesu demokratizácie hovorí: „celkovo bol posun k demokracii globálnym posunom. Počas pätnástich rokov prešla demokratická vlna cez južnú Európu, zmietla so sebou Južnú Ameriku, prešla do Ázie a podlomila diktatúru v Sovietskom bloku. V roku 1976 menej ako 20% populácie žilo v slobodnom štáte na rozdiel od r. 1990, takmer 39% populácie žilo v slobodnej spoločnosti.“ ¹⁶

1.3 Typy demokratizačných procesov

S. Huntington vo svojom nosnom diele *Tretia vlna* rozlišuje nasledovné typy demokratizačných prechodov:

Tabuľka č. 1 – Typy demokratizačných prechodov

Transformácia	<ul style="list-style-type: none"> • vládnuca autoritárska elita sama podnieti koniec režimu a zmenu k demokratickému režimu, • parlament musí byť silnejší ako opozícia, • znamenala koniec systému jednej strany/diktatúry jedného človeka/vojenského režimu v 16 krajinách,
---------------	---

¹⁵ HLOUŠEK, V., KOPEČEK, I. 2003. Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie. 2007, s. 137.

¹⁶ HUNTINGTON, S. 1991. *The third wave. Democratization in late twentieth century.* 1991 s. 30.

Nahradenie	<ul style="list-style-type: none"> • úplne odlišná forma zmeny režimu od transformácie, • vo vládnucej elite neexistuje alebo je príliš málo reformátorov, • opozícia silnie, vláda stráca na sile až kým sa zrúti alebo je zvrhnutá,
Presun/Prechod	<ul style="list-style-type: none"> • iniciuje ako vláda, tak aj opozícia, • vláda je ochotná rokovať s opozíciou nakoľko je v nej dostatok reformátorov a v opozícii neprevládajú extrémistické nálady, • typický príklad predstavuje prechod v Poľsku, Československu, či v juhoamerickom Uruguayi.

17

Okrem Huntingtonovej typológie prechodov existujú aj iné teórie prechodov k demokracii. Iný prístup „*vychádzajúci z názoru, že rozhodujúce pre priebeh a výsledky prechodu sú predovšetkým konkrétni hýbatelia, teda aktéri a stratégie ktoré volia.*“¹⁸ Tento prístup klasifikovali dvaja autori, Schmitter a Karlová. Za aktérov sú v tomto type prechodu považované buď „*elity*“ alebo „*masy*“. Stratégiu pritom predstavuje buď viacstranný kompromis vo forme paktu uskutočneného elitami alebo reformy uskutočnenej vďaka masám. Na druhej strane môže ísť aj o jednostranný akt použitím sily. Autori vymedzujú zmenu režimu použitím sily buď vynútením elit alebo revolúciou mas. Tabuľka z diela od Dvořákovéj a Kunca vymedzuje typ prechodov podľa Schmittera a Karlovej.

Tabuľka č. 2 – Typ prechodov podľa Schmittera a Karlovej

	<u>STRATÉGIA</u>	
<u>AKTÉRI</u>	KOMPROMIS	POUŽITIE SILY
ELITY	PAKT	VYNÚTENIE
MASY	REFORMA	REVOLÚCIA

¹⁷ HUNTINGTON, S. 1991. *The third wave. Democratization in late twentieth century.* 1991, s. 40.

¹⁸ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*, 2006 s. 244.

Autori Karlová a Schmitter hovoria skôr o aktéroch a stratégií a Huntington o vzťahoch jednotlivých aktérov.²⁰ Názory Huntingtona a Karla a Schmitterovej sa líšia, nakoľko Huntington ako výsledok transformácie vidí vždy demokraciu. Karl a Schmitterová sa prikláňajú k názoru, že demokracia nemusí byť nastolená.

Tretím príkladom typu prechodu k demokracii môžeme uviesť názor iného autora. Konkrétne D. Share vymedzil štyri základné črty prechodov k demokracii v ktorom skombinoval dva ukazovatele a to, kto sa snaží o zmenu a akým tempom je táto zmena uskutočňovaná. Ide o typológiu, kde sa do úvahy berú dva faktory a to, rýchlosť zmien a podiel vládnuvich autorít na zmenách.

Tabuľka č. 3 – typy prechodov D. Sharea

Tempo demokratizácie	Demokratizácia vedená predstaviteľom autoritárskeho režimu	Demokratizácia vedená proti režimu
Postupne	posilnenie demokracie	prechod revolučným bojom
Rýchlo	prechod transakcií	prechod zlomom

21

Tabuľka poukazuje na účasť predstaviteľov autoritárskych režimov na procese prechodu k demokratickým režimom. Ak s ňou predstavitelia režimu súhlasia, ide o prechod tzv. posilnením demokracie alebo prechod transakcií. Revolučné prechody sa skôr vyznačujú nesúhlasom vládnuvich elít. Pokiaľ sa uskutočňujú v rýchлом časovom slede, hovoríme o úplnom zvrate režimu.

1.4 Fázy demokratizačných prechodov

¹⁹ DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. *O přechodech k demokracii*. 1994 s. 64.

²⁰ HOLZER, Jan. Ženíšek, M.: *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. Politologický časopis, Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007, XIV, č. 1, s. 73.

²¹ MAINWARING, S. – O'DONNELL, G. – VENEZUELA, S. J. *Issues in Democratic Consolidation: The New South American Democracies in Comparative Perspective*. 1992 s. 320.

V tejto časti sa budeme zaoberať etapami prechodu k demokratickým režimom na základe uznávaného diela D. Rustowa, ktorý popísal tri etapy demokratizačných prechodov. Viacerí autori, ktorí sa venovali tejto problematike, kládli dôraz skôr na ekonomické a sociálne hľadisko, ako predpoklad úspešného výsledku demokratizácie. Avšak D. Rustow „pokladá za jedinú podmienku úspešného prechodu, bez ktorej sú všetky úvahy o perspektívach presadení demokracie bezvýznamné, bezpodmienečnú zhodu rozhodujúcich aktérov transformácie na zachovaní stavajúcej politickej komunity.“²² Rustow teda hovorí skôr o dôležitosti kompromisov a dohody, pričom nemôže jedna časť aktérov transformácie dosiahnuť prevahu nad ostatnými.²³

Ešte pred popísaním jednotlivých fáz podľa Rustowa uvádza autor potrebu existencie tzv. národnej jednoty. To znamená, že drvivá väčšina občanov nesmie pochybovať o skutočnosti, že bude patriť do politickej komunity kde funguje demokracia. Táto jednota je uvedená ako podmienka v pozadí prechodu k demokracii v tom zmysle, že musí predchádzať fázam demokratizácie, inak je načasovanie prechodu nesprávne.²⁴

Fázy demokratizačných prechodov delíme:

1. príprava,
2. fáza rozhodnutia,
3. fáza tzv. privyknutia si.

Spustenie dynamického procesu demokratizácie spôsobuje už dlhotrvajúci bezvýhodiskový politický boj. Takýto boj začína zväčša v dôsledku vzniku novej politickej elity, ktorá vyburcuje depresívne sociálne skupiny volajúce po zmene, ktoré boli dovtedy ignorované politickými elitami. Objaví sa teda skupina protagonistov, ktorí sú schopní a chcú sa postaviť proti nedemokratickému režimu. Samozrejme v rôznych krajinách sa tieto skupiny súperiacich síl budú líšiť, či už v povahe svojich vodcov a nasledovníkov alebo v otázkach ktoré v krajine predstavujú problém. Boj prebiehal v krajinách napríklad medzi

²² ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií.*, 2006 s. 249.

²³ RUSTOW, D.A. Transition to Democracy: Towards a dynamic model. In: *Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3 (Apr., 1970), pp. 337-363. [online] [cit. 2017-25-02]. Dostupné na internete: <http://www.jstor.org/stable/421307?origin=JSTOR-pdf&seq=1#page_scan_tab_contents>

²⁴ RUSTOW, D.A. Transition to Democracy: Towards a dynamic model. In: *Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3 (Apr., 1970), pp. 337-363. [online] [cit. 2017-25-02]. Dostupné na internete: <http://www.jstor.org/stable/421307?origin=JSTOR-pdf&seq=1#page_scan_tab_contents>

farmármi, nižšou mestskou vrstvou, robotníckou triedou proti konzervatívnym byrokratom a vlastníkom pôdy, pričom problém predstavovali hlavne dane, volebné právo, vojenská služba. V iných krajinách išlo o nezhody medzi vidiekom a mestami, pričom zásadným problémom bola industrializácia verzus rozvoj a udržanie poľnohospodárstva. V spomenutých príkladoch išlo skôr o problémy ekonomického charakteru. V istých krajinách nešlo o ekonomický faktor, ale o politický. Zápas prebiehal medzi nacionalistickými silami a byrokraciou. Odhliadnuc od problémov v jednotlivých krajinách, dôležitá vlastnosť, ktorú bojujúce elity musia mať je: „*nemusia v žiadnom prípade zdieľať spoločnú snahu o budovanie demokracie, dokonca nemusia mať vôbec žiadnu ochotu spoločne sa podieľať na budovaní akéhokoľvek systému. Jediné, čo mať musia, je nespokojnosť so stavajúcim režimom, vďaka ktorej budú ochotné prehliadať vzájomné rozdiely a potlačiť antagonizmus.*“²⁵ To znamená, že skupiny bojujúce o demokraciu sú rozdielne, dôležité je však aby nevznikol nový subjekt, ktorý dokáže tento prechod zvládnuť sám. Prípravná fáza sa považuje za skončenú, ak príde aspoň k čiastočnej demokratizácii niektorých procedúr napr. voľby, volebné právo, postavenie opozície.

Rozhodnutie znamená voľbu, a pokiaľ voľba demokracie nevychádza z podmienok a prípravnej fázy, jedná sa o naozaj o skutočnú voľbu, ktorá nevyplýva automaticky z týchto dvoch skutočností. Počas rozhodovacieho procesu prichádza k nastoleniu ďalších otázok a vytvára sa celé spektrum potencionálnych konfliktov a ich riešení. V tejto fáze neexistujú iba tie strany, ktoré sú za budovanie a presadenie demokracie, stále existujú spory a nezhody v otázkach cieľa transformácie a spôsobu dosiahnutia demokracie. Zúčastnené strany sa však snažia o konsenzus, aby boli aspoň čiastočne spokojné všetky strany.

Počas tretej fázy prebiehajú podľa D. Rustowa tri typy procesov. Prvý, politici aj občania veria novým pravidlám ktoré boli nastolené a snažia sa ich aplikovať pri riešení problémov. Dôvera v tento nový režim rastie rýchlejšie, ak vznikajú rôzne politické tendencie, vytvárajú sa koalície a vo vláde sa strieda vláda s opozíciou. Práca straníckych štruktúr funguje na celom území krajiny a zapája obyvateľstvo do fungovania štátu. Dôležité je, aby boli do tohto procesu občania začlenení čo najrýchlejšie, pretože čím viac ľudí je do tohto procesu zapojených, tým silnejšia sa stáva demokracia.²⁶ „*Skutoční demokrati, t.j.*

²⁵ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. 2006 s. 250.

²⁶ RUSTOW, D.A. Transition to Democracy: Towards a dynamic model. In: *Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3 (Apr., 1970), pp. 337-363. [online] [cit. 2017-25-02]. Dostupné na

jednotlivci, ktorí cítia a jednajú ako demokrati a ktorí svoj život spájajú s presadením demokracie ako ideálu, sa objavujú až v tretej, záverečnej časti prechodu. Až v tretej fáze sú pragmatici nahradení presvedčenými demokratmi. ²⁷

1.5 Etapy demokratizácie

Prechodom k demokracii a procesu transformácie sa venoval aj autor Przeworski. Tak ako viacerí autori, i on sa prikláňa k názoru, že výsledkom transformácie nemusí byť v každom prípade demokracia. Vo svojej práci analyzoval tzv. etapy demokratizácie pričom ich rozdelil na dve fázy a to:

- liberalizácia,
- demokratizácia: vyslobodenie a vytvorenie novej ústavy.

Liberalizácia je výsledkom interakcie medzi časťou predstaviteľov odčleňujúcich sa od autoritárskeho režimu a autonómnymi organizáciami občianskej spoločnosti.

Podľa autora Przeworskeho je typickým príkladom diktatúry fakt, že nerešpektuje žiadne nezávislé organizácie a preto pokiaľ nie je voči režimu určitá kolektívna sila, jednotlivec proti väčšine nič nezmôže. Preto sa diktátorský režim snaží o kontrolu takýchto nezávislých organizácií alebo sa ich fungovanie snaží určitým spôsobom potlačiť. Avšak v určitom okamihu príde moment, kedy vymedzená skupina vnútri autoritárskeho režimu začne tolerovať autonómnu občiansku spoločnosť. Prečo sa tak udialo, popisuje autor dvomi argumentmi. Prvý je, že liberáli videli možnosť v spojení so silami v občianskej spoločnosti, ktoré dovtedy neboli nijako organizované. A režim túto skupinu nepotlačil, pretože bol rozdelený medzi zástancov liberalizácie a zástancov starého režimu. Môžeme teda konštatovať, že ide o vzťahy medzi vládnucimi elitami a občianskou spoločnosťou. ²⁸

Liberalizáciu ukážeme aj na grafe od Przeworskeho. Táto štruktúra vysvetľuje rôzne možnosti sledu udalostí. Tento vývoj je zložitý a preto sa aktéri stretávajú s rôznymi nástrahami. Možné výsledky sú znázornené na grafe.

internete: < http://www.jstor.org/stable/421307?origin=JSTOR-pdf&seq=1#page_scan_tab_contents >

²⁷ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006 s. 251

²⁸ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. 2006 s. 252.

- SDIK – skupina aktérov ktorá preferuje zotrvanie starého režimu, tzv. status quo diktatúra
- NDIK – tzv. úzka diktatúra, ktorá pokladá za nepriateľov všetkých ostatných ktorí nesúhlasia s názormi
- BDIK – „rozšírená diktatúra“²⁹

Predstavitelia liberalizácie preferujú BDIK pred SDIK pretože rozšírenie sociálnej základe posilňuje režim ako celok a skupiny ktoré vstupujú do nového režimu sú spojencami liberálov. Pokiaľ výsledkom bude BDIK, stratégia liberalizácie sa podarila. Z tejto štruktúry sú podľa autora len dve východiská a to buď SDIK, teda zachovanie režimu alebo BDIK, teda rozšírená diktatúra. Tento názor vysvetľuje nasledovne:

- a) preferencie liberalizátorov sú: BDIK > SDIK > prechod > NDIK > povstanie

Tým ide o liberalizáciu nie však o zmenu režimu. Preto vedia, že ak sa spojí občianska spoločnosť, ich jediným východiskom bude možnosť zmeniť sa na reformátorov, čo nechcú, a preto výsledkom bude SDIK, teda tzv. status quo = zachovanie starého režimu.

- b) preferencie sú: BDIK > SDIK > NDIK > prechod > povstanie

Spoločnosť preferuje BDIK > NDIK a občianska spoločnosť vie, že liberalizátori môžu potlačiť predstaviteľov NDIK, teda úzkej diktatúry. Pre liberálnych je dôležitejšie BDIK > SDIK preto príde k zhode a výsledkom bude BDIK, teda rozšírená diktatúra.

Podľa týchto dvoch možností by však k prechodu neprišlo. Avšak podľa Przeworskeho príde pričom si myslí, že dôvodom je niekoho mylný predpoklad. Podľa tohto predpokladu vychádzajú z tejto štruktúry dve možnosti prechodu a to:

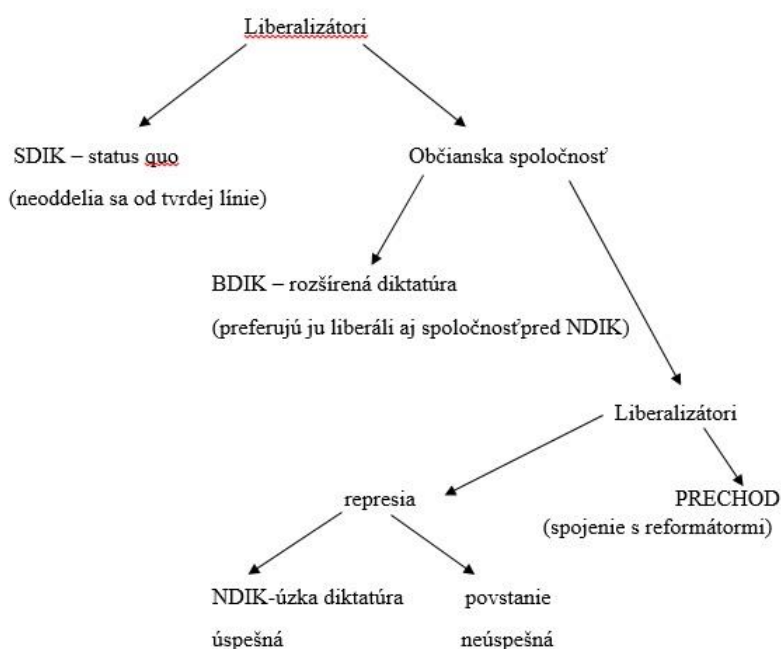
- c) liberáli prezentujú navonok, že preferujú BDIK > SDIK > NDIK > prechod, pričom im predstavitelia starého režimu, resp. aktéri ktorí sú za zachovanie status quo veria, ale v skutočnosti sú ich preferencie v poradí BDIK > prechod > SDIK > NDIK.

²⁹PRZEWORSKI, A. 1991. *Democracy and the Market: Political and Economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Chicago: Cambridge University Press, 1991 s. 62. ISBN 0-521-42335-X paperback. [online] [cit. 2017-10-04]Dostupné na internete: <https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=Mfjv6snK0-EC&oi=fnd&pg=PR9&dq=przeworski+democratization+liberalization&ots=dpOHZuRlsQ&sig=Tm8iro118f6EhbEdXv_BjRwkY5g&redir_esc=y#v=onepage&q=przeworski%20democratization%20liberalization&f=false>

Predstavitelia tvrdej línie veria mylnej predstave ktorú prezentujú liberáli, zahája transformáciu, pričom veria že výsledkom bude úzka diktatúra avšak výsledkom bude prechod.

- d) Liberáli preferujú rozšírenú diktatúru (BDIK), pričom v tomto prípade nehrajú stúpenci tvrdej línie rolu. Spoločnosť si však myslí, že potlačenie režimu nestačí a preto „vychádza do ulíc“, na čo reagujú liberáli a začnú preferovať prechod, takže výsledok je opäť prechod.

Na záver analýzy liberalizácie môžeme povedať, že liberalizácia neznamená zmenu režimu ani štruktúry politického systému, ale spočíva v rozšírení sociálnej základne.³⁰ V grafe sledujeme možný vývoj liberalizácie, kt. definoval A. Przeworski.

31

Demokratizácia v podstate nadväzuje na úspešný proces liberalizácie. V tejto etape dochádza k budovaniu demokratických inštitúcií ale celkovo presadení demokratických pravidiel. Podľa Przerowskeho sa boj o demokraciu vždy odohráva na dvoch frontoch.

³⁰PRZEWSKI, A. 1991. *Democracy and the Market: Political and Economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Chicago: Cambridge University Press, 1991 s. 62. ISBN 0-521-42335-X paperback. [online] [cit. 2017-10-04]Dostupné na internete: <https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=Mfjv6snK0-EC&oi=fnd&pg=PR9&dq=przeworski+democratization+liberalization&ots=dpOHZuRlsQ&sig=Tm8iro1l8f6EhbEdXv_BjRwkY5g&redir_esc=y#v=onepage&q=przeworski%20democratization%20liberalization&f=false>

³¹DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. *O přechodech k demokracii*. 1994 s. 80.

V prvom rade ide o boj proti autoritárskemu režimu a potom prichádza otázka ako vybudovať inštitúcie ktoré budú demokratickému režimu reálne zodpovedať.³²

V politickom režime, ktorý je blízko k určitej zmene spravidla existujú 4 typy politických aktérov. Sú nimi predstavitelia tvrdej línie a naopak reformátori vo vláde, a v opozícii ide zase o umiernených a radikálov. Dohoda o skončení režimu musí vychádzať z konsenzu medzi reformátormi a tzv. „hardliners“, teda stúpenkami tvrdej línie. V opozícii musia prevažovať a mať kontrolu umiernení nad radikálnymi. K podporovateľom tvrdej línie patria napríklad policajti, byrokrati, či niektorí novinári. Reformátori pochádzajú zväčša z politických kruhov bývalého režimu. V opozícii sú názory oboch strán podobné, avšak odlišuje sa správanie daných subjektov a ich taktické kroky. Ako už bolo vyššie spomenuté, najdôležitejší aspekt je zhoda strán vo vláde.³³

Tieto stratégie nadväzovania vzťahov poukazujú na možný vývoj priebehu demokratizácie. Podľa tejto štruktúry môže teda prísť k štyrom variantám:

- a) prežije starý režim kvôli neschopnosti strán sa dohodnúť,
- b) prežije autoritársky režim s určitými prvkami uvoľnenia tohto režimu a to tak, že reformátori kooperujú s umiernenými ale stále sú v spojení s predstaviteľmi tvrdej línie,
- c) demokracia bez záruk, kde príde dohode reformátorov s umiernenými, ale tí stále udržiavajú väzby s radikálmi,
- d) demokracia so zárukami, kedy príde k dohode o budúcej podobe nadchádzajúceho režimu.³⁴

V druhom rade je dôležitý vznik viacerých politických strán ktoré prinášajú rôzne alternatívy. Dôležitý je aj nový systém volieb.

V teoretickej časti bakalárskej práce sme venovali pozornosť teórii prechodov k demokratizácii, inak nazývanej aj tranzitológii. Analyzovali sme viaceré diela autorov a postupne prešli od spôsobov ukončenia nedemokratických režimov, cez fázy a etapy spôsobov prechodu k demokratickým režimom. Vďaka podrobnému štúdiu teórií prechodov

³² HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. 2003. *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2007, s. 134. ISBN 80-210-3195-6.

³³ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. 2006 s. 254.

³⁴ ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. 2006 s. 254.

sme dospeli k záveru, že najdôležitejšie pre úspešné nastolenie nového režimu nie je ani tak samotné ukončenie starého režimu, ako práve proces prechodu k demokratickému režimu. Pri zmene režimu je podstatný politický konsenzus medzi držiteľmi moci v nedemokratických režimoch a opozíciou, ktorá zväčša prináša novú alternatívu k starému režimu. Samozrejme k zmene môže dôjsť aj vplyvom spoločenského tlaku a nespokojnosti s režimom, či dokonca vzburou vojenských zložiek. V prvom rade je pri procese dôležité vybudovanie aspoň určitej časti demokratických inštitúcií a potom prechod k ďalším demokratizačným pravidlám.

2. Ciele a metodika práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je preskúmať proces politickej transformácie v Ruskej federácii v 90. rokoch 20. storočia. Čiastkové ciele predstavujú vymedzenie teoretických poznatkov týkajúcich sa demokratizačných prechodov a transformácie. Dôraz bol kladený na charakterizovanie vln demokratizácie, spôsoby ukončenia nedemokratických režimov, fázy a etapy vývoja nového systému. Pre naplnenie hlavného cieľa je potrebné sa v práci zamerať na jednotlivé dôležité aspekty politickej transformácie. Našou úlohou bolo skúmanie politickej transformácie na základe zmeny ústavy a vytvorenia nových štátnych orgánov a pluralitného stranického systému. Napriek tomu, že transformácii sa autori začali venovať pomerne neskoro, považujeme túto problematiku za dôležitú. Spoločnosť si totiž často neuvedomuje, že demokracia sa určitým spôsobom vyvíjala, a čo jej predchádzalo. Ďalším faktom je, že Ruská federácia je dôležitým hráčom na poli medzinárodných vzťahov a k demokratizačným posunom v nej prišlo neskoro, až začiatkom 90. rokov minulého storočia. Preto je zaujímavé sledovať, akými zmenami krajina prešla počas demokratizačného procesu v rokoch 1990-2000.

V prvej kapitole venovanej teoretickej charakteristike politickej transformácie sme využili viacero metód a taktiež sme čerpali z rôznych zahraničných aj slovenských zdrojov. Literárnu rešerš považujeme za jeden z najdôležitejších faktorov pri písaní práce. Metodicky sme sa opierali predovšetkým o dedukciu, keď sme najskôr problematiku podrobne naštudovali a vybrali najdôležitejšie informácie a pojmy a popísali ich. Takýmto spôsobom sme spracovali prvú časť kapitoly venovanú demokratizačným vlnám, teda obdobiam, kedy vo svete prebiehali demokratizačné procesy. Metódu komparácie sme využili pri téme typológia prechodov k demokracii, keďže sme porovnali 3 rôzne pohľady na daný problém.

Tretia kapitola sa zaoberá transformáciou politického systému v Rusku. Pri písaní tejto časti práce sme museli najskôr dôkladne zväziť, z akých zdrojov budeme pri práci čerpať. Pri písaní sme použili štruktúrnú analýzu, keďže sme skúmali procesy ktoré sa stali v určitom časovom období a snažili sme sa ich čo najlepšie priblížiť. Taktiež sme na základe analýzy popisovali pozitíva a negatíva ktoré so sebou priniesla transformácia politického systému. Pretože v samotnom demokratizačnom prechode prichádza k viacerým zmenám v politickom systéme, použili sme aj metódu abstrakcie aby sme vybrali informácie ktoré je vhodné popísať pre lepšie pochopenie samotnej tranzície a abstrahovali od menej podstatných informácií. Rozhodli sme sa zamerať na zmeny v ústave, štátnych orgánoch a stranickom systéme. Teoretické poznatky sme sa čerpali z diela Tretia vlna od S.

Huntingtona, ale aj od českých autorov Kunca a Dvořákovej z knihy O prechodoch k demokracii a ďalších. V tretej kapitole sme sa rozhodli využiť diela zahraničných autorov ale aj domácich, ktorí sa venujú práve Ruskej federácii a jej politickému systému. Čerpali sme však aj z relevantných internetových zdrojov, či ústavy Ruskej federácie dostupnej na internete v anglickom jazyku. K poznaniu problematiky nám veľmi pomohli diela od Jana Holzera, Arona Katsenelinboigena, Martina Horemuža a iných a rôzne vedecké články verejne dostupné na internete.

3. Demokratizácia ruského politického systému

3.1 Základné informácie o Ruskej federácii

Ruská federácia je rozlohou najväčší štát sveta a počet obyvateľov presahuje 144 miliónov. Leží vo Východnej Európe a Severnej Ázii a hranice má s 18 štátmi. Hlavným mestom je Moskva a okrem nej je v krajine ešte 10 miest s počtom obyvateľom nad 1 milión. Hustota obyvateľstva je však rôzne rozdelená hlavne kvôli klimatickým podmienkam. Najhustejšie osídlený je západ a stred krajiny, kde sa nachádzajú aj najväčšie mestá. Tieto časti sú najviac priemyselne rozvinuté. Ruská federácia je administratívne rozdelená na 85 subjektov ktoré sa líšia počtom obyvateľstva, rozlohou, životnou úrovňou. Do roku 2014 bolo v Ruskej federácii 83 subjektov, posledné dva boli v danom roku pripojené. Okrem ruských obyvateľov v Ruskej federácii žijú aj menšiny Ukrajincov, Čečencov, Tatárov, Baškirov a ďalších. Celkovo žije v krajine približne 180 národností, čo znamená, že je veľmi národnostne rozmanitá. V otázkach náboženstva majú ruskí obyvatelia zaručenú slobodu vierovyznania podľa ústavy. Asi 75% obyvateľstva sa hlási k pravoslávnenému kresťanstvu, no rozšíreným náboženstvom v Ruskej federácii je aj islam. Rusko je členom viacerých medzinárodných organizácií, napríklad: OSN, Rady Európy, OBSE, SNŠ, Organizácie Zmluvy o kolektívnej bezpečnosti, Šanghajskej organizácie spolupráce, Ázijsko-pacifického ekonomického fóra a ďalších.³⁵

Ruská ekonomika je vyspelá, patrí jej 10. miesto na svete podľa nominálnej HDP.³⁶ Ruská federácia je energeticky sebestačným štátom, keďže má obrovské zásoby prírodných zdrojov a to napríklad, zemný plyn, ropu a iné nerastné suroviny. Ruská ekonomika prekonala počas obdobia politickej transformácie dlhú ekonomickú krízu, no po roku 2000 zaznamenala veľký rast. Po finančnej kríze rástla ekonomika pomalšie, no po uvalení ekonomických sankcií v roku 2014 je v poklese.

V súčasnosti je hlavou štátu prezident Vladimir Putin, je to jeho 3. obdobie v prezidentskom kresle. Patrí medzi najvplyvnejších politikov na svete a jeho kroky sledujú politici aj médiá z celého sveta. Funkciu premiéra v súčasnosti plní Dmitrij Medvedev,

³⁵ VEĽVYSLANECTVO RUSKEJ FEDERÁCIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE.

O Rusku [online] [cit. 2017-28-03]. Dostupné na internete: <<http://slovakia.mid.ru/web/svk/informacie-o-rusku>>

³⁶INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Russian federation and the IMF* [online] [cit. 2017-28-03]. Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/country/RUS/index.htm>>

bývalý prezident, ktorý sa svojho času tešil obrovskej popularite a bol označovaný za novú krv.³⁷

3.2 Charakteristika obdobia prechodu v r. 1990-2000

V teoretickej časti sme spomenuli viaceré štáty, ktoré demokratizovali svoje politické systémy rôznym spôsobom v tej ktorej vlne. V Rusku pretrvával totalitný režim najdlhšie a to od r. 1917 až do r. 1991. Cieľom tejto demokratickej transformácie bolo rozlúčenie sa s ideológiami marxizmu-leninizmu a komunizmu. Ani ukončenie komunistického režimu v r. 1991 kedy sa po vyše 70 rokoch rozpadol Sovietsky zväz nepovažujú autori za začiatok demokracie. Do roku 1990 komunistická strana sovietskeho zväzu ovládala všetky aspekty politického aj sociálneho života a preto v tejto dobe akákoľvek idea o pluralizme bola zavrhnutá aparátmi pod kontrolou strany. Nie len politickými, ale aj bezpečnostnými, keďže riadila vlastné celé spektrum štandardných inštitúcií. Ak teda hovoríme, že v Rusku sa komunistický režim skončil v r. 1991 rozpadom ZSSR, rozpadol sa kvôli vnútorným nezhodám a Rusko muselo začať čeliť otázkam medzinárodným, ale aj vnútorným ako samostatný štát, nie ako súčasť federácie.³⁸ Prívrženci demokracie prikladali veľkú dôležitosť voľbám v novej demokracii. Predpokladali, že v krajine, ktorá bola pod autoritatívnym režimom, by prvé voľby v ktorých súťažili rôzne strany, boli prelomom zmien, dôležitým východiskovým bodom prechodu na demokraciu.³⁹ V Ruskej federácii prvé voľby znamenali krehký, mierne chybný, no revolučný úspech v procese demokratizácie.⁴⁰

V deväťdesiatych rokoch 20. storočia bol Boris Jeľcin prezidentom Ruska. Väčšina západných akademických odborníkov považovala túto krajinu za demokraciu, ktorá bola v počiatocnom štádiu prechodu, s niektorými nedokonalosťami.⁴¹

Rusko taktiež zasiahla po roku 1990 kríza identity, ktorá Rusko postihla v dejinách

³⁷ TASR: 2017. *Ruský opozičný líder Navalnyj obvinil Medvedeva z korupcie*. In ETREND.SK [cit. 2017-28-03] [online]. 2017 Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/ekonomika/rusky-opozicny-lider-navalnyj-obvinil-premiera-medvedeva-z-korupcie.html>>

³⁸ HOREMUŽ, M. *Politický systém Ruskej federácie 20 rokov po rozpade ZSSR*. In: Slovak Journal of Political Sciences, Volume 11, No. 4 s. 300

³⁹ P.J. Schraeder (Ed.), *Exporting democracy: Rhetoric vs. Reality*. 2002, s. 229

⁴⁰ M. McFaul, S.E. Mendelson, 2000, s. 332

⁴¹ Alfred B. Evans: *The failure of democratization in Russia: A comparative perspective*, 2011. Dostupné online:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366510000345>

už dvakrát predtým. Chaos a nejasnú predstavu o identite len podčiarkli výsledky prieskumu z r. 1997, keď sa vyslovilo pre prezidentskú republiku 25,5 %, pre prezidentskú parlamentnú republiku 24,2 %, pre parlamentnú republiku 7,4 %, pre systém soviетov 15,9 % a pre konštitučnú monarchiu 5,6 % a vyše 21% nevedelo na otázku odpovedať. Rusku chýbala nová predstava o krajine, nakoľko sa krajina spamätala z konca leninizmu a naopak liberálne pochody boli pre Rusko nevšedné a nemali historicky žiadne korene. Dokonca obyvateľstvo nebolo liberálnym myšlienkam naklonené kvôli zlým ekonomickým reformám. Určitý obraz o smerovaní štátu sa podarilo vytvoriť až po poslednom desaťročí transformácie a to nastolením tzv. riadenej, neskôr suverénnej demokracie.⁴²

Ak by sme chceli zaradiť demokratizáciu RF do etáp podľa S. Huntingtona, patrí do tretej demokratizačnej vlny trvajúcej od r. 1974. Za začiatok budovania, nie nastolenia demokracie sa v Rusku považuje r. 1991. Ešte pred začiatkom posledného desaťročia, kedy bol prezidentom Michael Gorbačov, prebiehala v Rusku určitá snaha o reformovanie a zdemokratizovanie. Michael Gorbačov však nestál o nastolenie nového demokratického režimu, snažil sa o liberalizáciu a *chcel „očistiť ideológiu a prax od prežitkov stalinizmu a brežnevizmu“*⁴³. Za úspech sa považovali aj zlepšené vzťahy so zahraničím v tomto období, avšak všetky procesy prebiehali s hlavnou myšlienkou a to, so zachovaním komunistickej a socialistickej podstaty. V zásade sa snažil hlavne o zlepšenie ekonomickej situácie, zvýšenie konkurencieschopnosti, zlepšenie životnej úrovne nakoľko sa vtedy Rusko ocitlo v ťažkej ekonomickej situácii sprevádzanej infláciou a priemyselnou represiou. Sila vládnucej strany a starších politických elít musela však ostať zachovaná, tak ako aj silné postavenie štátu nad všetkými jeho zložkami. Jednoducho by sa dalo jeho počínanie zhrnúť tak, ako to nazýval aj on sám „prestavba“. Prestavba na modernejší socializmus, zrušenie cenzúry, podpora ľudskej tvorivosti, boj s korupciou. Takéto procesy tešili najmä novinárov, umelcov, vzdelaných ľudí, ktorí začali mať záujem o fungovanie politického systému v krajine. Avšak kvôli nezhodám prezidenta s predstaviteľmi výkonnej moci a ďalším problémom sa nakoniec celý Sovietsky zväz padol, z čoho napokon vyťažil najviac budúci prezident a veľká postava posledného desaťročia Boris Jeľcin.⁴⁴

Za úplne prvé zárodoky demokratizačných procesov sa považuje zavedenie

⁴² HOREMUŽ, M. *Politický systém Ruskej federácie 20 rokov po rozpade ZSSR*. In: Slovak Journal of Political Sciences, Volume 11, No. 4 s. 300

⁴³ LITERA, B.; - PEČENKA, M. 2011. *Dějiny Ruska v datech*. Praha : Dokořán, 2011. s. 345. ISBN 978-80-86569-14-7.

⁴⁴ HOREMUŽ, M. *Politický systém Ruskej federácie 20 rokov po rozpade ZSSR*. In: Slovak Journal of Political Sciences, Volume 11, No. 4 s. 300

konkurenčných volieb a tým zrušenie výhradného postavenia jednej strany z ústavy platnej od r. 1977. Prvým prezidentom RF sa stal Boris Jeľcin, ktorý v prezidentských voľbách r. 1991 získal 57% hlasov a stal sa prezidentom už po prvom kole. Porazil aj samotného Gorbačova, a od tohto okamihu začal vládnuť celej ruskej politickej scéne. V začiatkoch jeho prezidentskej funkcie bolo v Rusku viacero problémov a to, polarizovaná spoločnosť, národnostné problémy, politická elita nebola skonsolidovaná, či nevyhnutnosť ekonomických reforiem a taktiež ústavnej reformy. Reforma zapríčinila, že sa po r. 1991 Rusko dostalo do obrovskej recesie, kde ho postihol hospodársky prepád, inflácia a rast cien. Táto reforma viedla k ekonomickému rozkladu v krajine, lebo Rusko ani v najťažších časoch vojny nekleslo tak veľmi, ako práve po r. 1991. Ekonomický úpadok bol len podčiarknutý nesprávnou a značne skorumpovanou privatizáciou.

Okrem vyššie opísanej ekonomickej situácie bola problémom aj existencia dvoch protipólov v štáte a to, B. Jeľcin v osobe prezidenta verus opozícia v Najvyššom Sovietske ktorá predstavovala zákonodarnú moc v štáte. V tejto dobe bol systém nastavený tak, že oba tieto protipóly sa mohli navzájom blokovať a teda nikdy neprísť ku konsenzu.

Ruská federácia mala teda pod vedením B. Jeľcina prejsť obdobím demokratizácie. Hlavným znakom mali byť konkurenčné voľby, ktoré sa aj uskutočnili. Problémom sú machinácie s volebnými výsledkami, ovplyvňovanie volieb, masovokomunikačných prostriedkov a pod. Podľa autora Wilsona V. Putin po nástupe do prezidentského kresla iba vylepšil techniky ktoré už dávno pred ním využíval B. Jeľcin, aby výsledok volieb bol prospešný hlavne pre vládnu elitu.⁴⁵ Voľby počas post sovietskych rokov boli stále viac podvodné a podliehali machináciám.⁴⁶

Treba si uvedomiť, že skutočný charakter zmien, ktoré vznikli vedením Jeľcina, bol veľmi zmiešaný. Na jednej strane bol Jeľcin rozhodnutý zabrániť komunistom vrátiť sa k moci. Povolil väčšiu slobodu prejavu, ako kedykoľvek predtým. Umožnil rýchly rast počtu politických strán, ktoré mohli legálne pôsobiť v Ruskej federácii. Urobil záväzok odstrániť hlavné časti sovietskeho ekonomického modelu. V mnohých oblastiach existovala veľká

⁴⁵ Alfred B. Evans: The failure of democratization in Russia: A comparative perspective, 2011. Dostupné online:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366510000345>

⁴⁶ A. Lukin: Russia's new authoritarianism and the past Soviet political ideal. Post-Soviet Affairs, 2009. Dostupné online: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2747/1060-586X.24.1.66>

medzera medzi vyhláseniami Jel'cina o základných princípoch a zmenami, ktoré sa uskutočnili v praxi, zatiaľ čo bol prezidentom.⁴⁷

Lid'ák opisuje desaťročie transformácie a jeho zásadné a nevyriešené problémy nasledovne:

„1) *Nedokončenej profilácie samotného ruského štátu a jeho doposiaľ krátkej a nejasnej tradície;*

2) *Značnej miery autonómie niektorých štátnych štruktúr (armády, tajných služieb, vojensko-priemyselného komplexu);*

3) *Komplikovaného vzťahu federálneho centra a jednotlivých regiónov a oblastí;*

4) *Výraznej úlohy tzv. oligarchov, kontrolujúcich obrovské finančné, priemyselné a mediálne kapacity a schopných ovplyvňovať politické procesy;*

5) *Pretrvávajúcich klientelistických sietí a nezanedbateľnou úlohou kriminálnych štruktúr“⁴⁸*

Ako sme už vyššie načrtli, začiatok demokratickej transformácie autori zhodne pripisujú práve roku 1991. Autor Holzer vo svojom diele Politické strany Ruska delí toto obdobie transformácie na štyri etapy, ktoré uvedieme pre lepšie pochopenie samotného procesu transformácie:⁴⁹

1. Koniec výhradného postavenia jednej strany 1989-1991

- spoločenská kríza, kritika Zjazdu ľudových poslancov
- rozkol v KSSZ, rozdelenie na demokratov a ortodoxných
- vytvorenie prvých nekomunistických skupín
- diskreditovanie strany v spoločnosti aj vo vnútri strany

⁴⁷ Alfred B. Evans: The failure of democratization in Russia: A comparative perspective, 2011. Dostupné online:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366510000345>

⁴⁸ LIĐÁK, J a kolektív. Politické systémy. 2002, 131 s.

⁴⁹ HOLZER, Jan. Politické strany Ruska: hledání identity. 1. vyd. 2004, s. 40.

- transformácia nekomunistických skupín do protistrany

2. Formovanie stranického systému august 1991- december 1993

- zákaz činnosti komunistickej strane v novembri 1991 ako potvrdenie ukončenia komunistického režimu
- august 1991 – akt potlačenia vzbury proti Gorbačovi ako moment silou vynúteného prekonania rozdelenia komunistického totalitného režimu
- začiatok voľného súťaženía politických subjektov
- dvojročná pluralizácia a diverzifikácia politickej scény: polarizovaný multipartistický model, tvorený nestabilnými, ideologicky nevyprofilovanými stranami na pozadí s prebiehajúcim konfliktom prezidenta s parlamentom
- aký postup zvolili politickí predstavitelia na jeseň 1993 predurčilo ich budúcnosť v politike

3. Vykryštalizovanie politického spektra december 1993- december 1995

- voľby do parlamentu, zistenie preferencií občanov
- profilovanie strán na tie ktoré majú perspektívu a na slabšie politické subjekty
- Liberálna demokratická strana Ruska, Voľba Rusko, KSRF
- prijatie prezidentskej ústavy
- postavenie prezidenta sa stalo dôležitejšie ako postavenie parlamentu a úlohy politických strán sa stali doplňujúcimi

4. december 1995- súčasnosť, ustálenie stranického systému a osvojenie si prezidentského politického systému

- druhé voľby do parlamentu,
- rozdelenie strán na parlamentné a mimoparlamentné,

- KSRF vyhrala voľby, hlavne kvôli protireformným náladám,
- vyprofilovanie nových politických strán,
- pretrvávanie stavu, kedy politické strany sú druhoradé a najdôležitejší štátny orgán je prezident.⁵⁰

3.3 Ústava z r. 1977

Sovietsky politický systém, fungujúci podľa ústavy z r. 1977, nazývanej aj Brežnevova ústava bol vybudovaný ako: „*harmonický plánovaný systém. Sovietsky zväz bol vytvorený ako ideologický systém navrhnutý na realizáciu veľkého cieľa, budovanie komunizmu.*“⁵¹ Podľa ústavy z r. 1977 má Komunistická strana hlavné a popredné postavenie vo všetkých zložkách štátu. Strana fungovala hlavne pre ľudí, rozhodovala o zahraničnej politike, a snažila sa predovšetkým o zachovanie a zviťazenie komunizmu. Politický systém môžeme definovať ako parlamentný, pričom orgány vlády predstavovali: Najvyšší Soviet a Rada ministrov. Existovala len jedna politická strana bez akejkoľvek alternatívy.⁵²

3.4 Politický systém Sovietskeho zväzu

Pre pochopenie transformácie ruského politického systému je dôležité poznať ako fungoval starý, sovietsky politický systém a čo sa z neho napokon vyprofilovalo, či sa naozaj zmenil na demokratický systém s rovným postavením jednotlivých zložiek štátu.

Najvyššiu štátnu moc predstavoval Najvyšší sovietsky zväz ZSSR. Podľa ústavy má oprávnenie rozhodovať vo všetkých záležitostiach v rámci jurisdikcie republiky. Rozhodoval napríklad o zmenách v ústave, plánoch o hospodárskom a sociálnom rozvoji, rozpočtovej politike, vzniku nových republík aj regiónov. Prijatie nových zákonov v ZSSR musel odobriť Najvyšší Soviet alebo musel byť prijatý v referende, o ktorom konaní

⁵⁰ HOLZER, Jan. Politické strany Ruska: hledání identity. 2004, s. 41, s. 42.

⁵¹ KATSENELINBOGEN, Aron. 1990 The Soviet Union: empire, nation, and system. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers, 1990. s. 29. ISBN 08-873-8332-7

⁵² CONSTITUTION (FUNDAMENTAL LAW) OF THE UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS [online] [cit. 2017-15-01]. Dostupné na internete: <<http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/1977toc.html>>

rozhoduje taktiež Najvyšší Soviet. Ako najvyšší orgán si volil svoje prezídium, ktorému Soviet zodpovedal. Určoval taktiež zloženie Rady ministrov. Právomoci a zloženie tohto prezídia boli zakotvené v ústave. Prezídium bolo vytvorené kvôli veľkému počtu poslancov v komorách Najvyššieho Sovietu, presne 1500 a preto sa celý Najvyšší Soviet mohol stretávať len pár krát ročne. Prezídium si zvolilo svojho predsedu, ktorý bol technicky hlavou štátu. Teoreticky predstavoval Najvyšší Soviet najvyššiu moc v štáte, ale prakticky najvyššou mocou bola práve jediná Komunistická strana, ktorá si cez Najvyšší Soviet schvaľovala svoje návrhy a zákony. Orgán NS sa skladal z dvoch komôr, podobne ako neskôr Federálne zhromaždenie. Horná komora sa volala Soviet únie a jej predstavitelia boli volení podľa počtu obyvateľov na 5-ročné obdobie. Dolná komora alebo Soviet národnosti sa skladala zo zástupcov jednotlivých autonómnych republík, oblastí a okruhov. Počet zástupcov bol daný, pričom nebol braný ohľad na počet obyvateľov v danej republike alebo oblasti. Dolná komora mala zastupovať ľud, ktorý bol zložený z rôznych etnických národností.

Druhým dôležitým orgánom v politickom systéme Sovietskeho zväzu bola Rada ministrov. Rada ministrov bola v ústave definovaná ako vláda ZSSR a orgán správny a najvyšší výkonný. Radu ministrov tvoril vždy predseda, prvý a ďalší podpredsedovia a ministri ZSSR. Rady ministrov sa obmieňali vždy na prvom zasadnutí Najvyššieho Sovietu. Činnosť zodpovedala Najvyššiemu Sovietu, okrem konania zjazdov. O svojej činnosti podávala pravidelne informácie prezídiu Najvyššieho sovietu. Mala na starosti viac funkcií a to napríklad rozvoj kultúry, plánovanie ekonomického a sociálneho rozvoja, ozbrojené sily a bezpečnosť. Tieto dva orgány fungovali na úrovni federácie, pričom podobné orgány pôsobili aj na úrovni republík a členských štátov,.

3.5 Ústava z r. 1993

Za dôležitý bod v budovaní demokratického štátu sa považovalo aj prijatie ústavy v r. 1993. Ústava z r. 1993 ruší základy budovania beztriednej spoločnosti, Leninskú ideológiu ako aj výhradné postavenie Komunistickej strany. Definuje princípy a hodnoty vo fungovaní Ruskej federácie.⁵³ Pôvodne bola ústava navrhnutá Najvyšším soviетom a tento návrh bol parlamentného typu a napokon bol odmietnutý prezidentom Borisom Jeľcinom. Ďalší návrh ktorý bol vypracovaný na ústavnej porade pozmenil Boris Jeľcin vo svoj

⁵³ KOPER, J. – KULAŠIK, P. – ŠIMOŇÁK, V. 2008. The political and economic features of the transformation processes in the Russian Federation and the Balkan countries. 2008, s. 40.

prospech, a takýmto spôsobom bola prijatá tzv. ústava poloprezidentského typu. Preto sa prijatie tejto ústavy považuje za úspech Jel'cina ktorý si vďaka nej upevnil svoje právomoci na poste prezidenta. „Z právneho hľadiska išlo o prijatie Ústavy revolučným spôsobom po rozpustení parlamentu – Najvyššieho soviету. Napriek tomu bola ústava prijatá vďaka prívržencom vládnucich strán, ale aj prívržencom V. Žirnovského. Svoju rolu zahrali aj komunisti, ktorí hlasovali poväčšine proti, ale zaručili tesnú väčšinu účastníkov referenda, pretože dekrét požadoval viac ako polovicu oprávnených voličova aspoň 50 % áno od účastníkov referenda.“⁵⁴ Vladimir Žirnovskij bol neúspešným kandidátom na post prezidenta z r. 1991 a ruským predstaviteľom nacionalizmu. Bol pozvaný aj na poradu kde sa rokovalo o prijatí Ústavy a práve preto si autor myslí, že aj hlasy jeho prívržencov dopomohli k prijatiu Ústavy. Dôležité je uviesť, že schválenie ústavy prebehlo aj v ľudovom referende.

Zásadná transformácia oproti ústave z r. 1977 prebehla v otázke vedenia štátu, kde podľa ústavy z r. 1977 mala hlavné slovo v štáte Komunistická strana socialistického zväzu. V novej ústave mal vedenie prevziať parlament, no nakoniec popredné postavenie získal prezident a tak je aj zakotvené v ústave. Ústava prijatá v r. 1993 je založená na demokratickom princípe s formou vlády republikánskeho typu. V ústave z. 1977 bola štátna moc v rukách Najvyššieho soviету ktorý viedla Komunistická strana. Taktiež bolo spomínané, že podľa starej ústavy mala výsostné postavenie jedna strana, v novej ústave je povolený pluralizmus politických strán. Podľa novej ústavy je Ústava nadradená všetkým ostatným zákonom a chráni ju Ústavný súd RF.⁵⁵

3.6 Štátne orgány RF podľa Ústavy z r. 1993

Ruská federácia ako novovzniknutý štát nemohla naďalej fungovať podľa ústavy z r. 1977 reformovanej v 80. rokoch a to z viacerých dôvodov. Právomoci jednotlivých zložiek v štáte neboli riadne zadefinované a problém spôsobovala aj dezintegrácia. Preto bolo nevyhnutné vytvorenie novej ústavy. Ako sme už spomínali, z plánovanej parlamentnej ústavy navrhutej parlamentom sa nakoniec stala poloprezidentská ústava ktorú takto pozmenil prezident Jel'cin s podporou ľudového referenda.

⁵⁴ KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. 1996. Ústavný systém Ruska. Brno : Masarykova univerzita Brno, 1996. s. 9. ISBN 80-210-1356-7.

⁵⁵ THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION [online] [cit. 2017-25-02]. Dostupné na internete: <<http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm>>

Po rozpade Sovietskeho vznikla Ruská federácia ako federálny štát, v ktorom sa moc v štáte delí na zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc. Ruská federácia je podľa ústavy spolkový demokratický republikánsky štát.

Zákonodarnú moc predstavuje dvojkomorové Federálne zhromaždenie - Parlament. Upravuje ju 5. hlava ústavy vytvorenej v r. 1993. Poslanci vo Federálnom zhromaždení majú počas výkonu funkcie imunitu, nemôžu byť zadržaní alebo väznení s výnimkou prípadov keď sú prichytení priamo pri čine. Federálne zhromaždenie sa delí na Dolnú a Hornú komoru. Dolná komora je Štátna дума a horná komora sa nazýva Rada federácie. Na spoločných rokovaní sa stretávajú v prípadoch „...vystúpenia predstaviteľov zahraničných vlád, vypočutia Ústavného súdu alebo prezidenta Ruskej federácie.“⁵⁶

Rada federácie

Rada federácie je zložená vždy z dvoch predstaviteľov za každý subjekt federácie. (83 resp. 85). Za subjekt je to vždy jeden reprezentant výkonnej moci a jeden zákonodarnej moci. Radu nie je možné rozpustiť. Je zodpovedná napríklad za zmeny v hraniciach medzi jednotlivými subjektmi RF či záležitostiach týkajúcich sa vyhlasovania mimoriadneho a vojnového stavu na nariadenie prezidenta. Menuje aj funkcionárov súdov. Jej hlavné funkcie môžeme popísať podľa ústavy RF nasledovne:⁵⁷

- „1) schvaľovanie zmien hraníc medzi subjektmi Ruskej federácie,
- 2) schvaľovanie nariadení prezidenta o vyhlásení vojnového stavu a mimoriadneho stavu,
- 3) rozhodovanie o otázkach možnosti využitia ozbrojených síl Ruskej federácie za hranicami územia Ruskej federácie,
- 4) vyhlásenie volieb prezidenta Ruskej federácie,
- 5) zosadenie z funkcie prezidenta Ruskej federácie,
- 6) menovanie do funkcie súdu Ústavného súdu, Najvyššieho súdu alebo Vyššieho arbitrážneho súdu Ruskej federácie,
- 7) menovanie a odvolanie z funkcie generálneho prokurátora Ruskej federácie,

⁵⁶ KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. 1996. Ústavný systém Ruska. Brno : Masarykova univerzita Brno, 1996. 12 s. ISBN 80-210-1356-7.

⁵⁷ CABADA, Ladislav et al. Nové demokracie strední a východní Evropy: komparace politických systémů. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2008. s. 387. ISBN 978-80-245-1388-1.

8) *menovanie a odvolanie z funkcie námestníka predsedu Účtovnej komory a polovice ich audítorov*".⁵⁸

Štátna дума

Štátna дума sa skladá z 450 poslancov ktorí sú volení na 5 rokov. Poslanec nemôže zastávať funkcie v samospráve ani nemôže byť poslancom v Rade federácie. Prezident môže podľa ústavy rozpustiť Štátnu dumu. Dôležitou funkciou Štátnej dumy je vymenovávanie predsedu vlády, predsedu Centrálnej banky a riešenie otázok dôvery vlády. Odvoláva a vymenúva aj audítorov a komisárov pre ľudské práva. Význam, resp. postavenie Štátnej dumy značne ovplyvnil konflikt v r. 1993 medzi výkonnou a zákonodarnou zložkou v štáte. Ústavou prijatou v r. 1993 získal parlament obmedzené právomoci. Takže sledujeme, že právomoci sú značne obmedzené oproti právomociam prezidenta, ktoré preberieme v nasledujúcej časti venujúcej sa výkonnej moci.⁵⁹

Výkonná moc v krajine je prezentovaná prezidentom a vládou. Prezident pritom disponuje najväčšími právomocami. Vláda vykonáva prezidentskú politiku.

Post prezidenta

V politickom systéme Sovietskeho zväzu predstavoval hlavu štátu predseda Najvyššieho Sovietu, ale od prijatia novej ústavy stojí na čele krajiny prezident. Prezident Ruskej federácie sa volí v priamych voľbách od r. 1993 na 4-ročné funkčné obdobie najviac 2x za sebou. Avšak aj v systéme prezidentských volieb už prišlo k zmene. V súčasnosti je prezident volený na 6-ročné obdobie, podmienkou je dosiahnutie veku 35 rokov a trvalý pobyt na území RF minimálne 10 rokov. Právo prezidenta je napríklad vydávať dekréty /zákony/ ktoré nemôžu byť vetované parlamentom, menovanie členov vlády podľa odporúčania predsedu vlády. Udáva smerovanie ako vnútornej tak isto aj zahraničnej politiky. Členov prezidentovej administratívy menuje a taktiež ich môže odvolať.⁶⁰

Právomoci prezidenta vychádzajú z ústavy Ruskej federácie z roku 1993 a sú zakotvené v 4. kapitole. Právomoci prezidenta sú oproti právomociam vlády vyššie. Jeho postavenie vyplýva zo sporov medzi exekutívou a legislatívou po rozpade Sovietskeho

⁵⁸ SVOBODA, J. Politický systém Ruskej federácie – parlament. Dostupné na internete: <http://www.spoved.web2001.cz/stud_mat/psruska.htm>

⁵⁹ CABADA, Ladislav et al. Nové demokracie strední a východní Evropy: komparace politických systémů. 2008, s. 136.

⁶⁰ HORVÁTH, P. Funkcia prezidenta v ústavných systémoch. Bratislava. 2000, s. 50.

zvāzu ale aj z určitej ruskej tradície. Prezident je podľa ústavy garantom ústavnosti štátu, hlavou štátu a zárukou práv a slobôd občana. Z jeho funkcie vyplýva množstvo právomocí, napr.: „...vyhlasuje voľby do Štátnej dumy, môže rozpustiť Štátnu dumu, vyhlasuje referendum, má zákonodarnú iniciatívu a právo veta, podpisuje a vyhlasuje federálne zákony. Obracia sa k Federálnemu zhromaždeniu s každoročnou správou o situácii v krajine a o základných opatreniach vnútornej a zahraničnej politiky štátu.“⁶¹ V bezpečnostnej politike štátu má tiež výsostné postavenie prezident, je veliteľom ozbrojených síl. Vyhlasuje vojnový a mimoriadny stav. Formuje a vedie Radu bezpečnosti Ruskej federácie. Medzi ostatné právomoci patrí:

- poskytovanie politického azylu a udelenie ruského občianstva,
- udeľovanie milosti a vyznamenaní štátu,
- riešenie sporov medzi orgánmi štátnej moci,
- vedenie rokovaní,
- podpisovanie medzinárodných zmlúv a dohôd, vrátane ich ratifikácie.

„Prezident je nedotknuteľný. Funkcie môže byť zbavený Radou federácie na základe návrhu Štátnej dumy v prípade obžaloby Štátnou dumou z vlastizrady alebo spáchania iného ťažkého činu. Ústavnosť a zákonnosť obžaloby musí preveriť Najvyšší a Ústavný súd. Podanie obžaloby vyžaduje 2/3 poslancov Štátnej dumy, rovnakým pomerom musí o vine rozhodnúť Rada federácie do 3 mesiacov, inak je obžaloba zamietnutá.“⁶²

Vláda RF

Vládu Ruskej federácie možno definovať ako skupinu predstaviteľov prezidentskej politiky, ktorí sa prezidentovi zodpovedajú a dokonca niektorí ministri tvoria prezidentov poradný tím. Prezident RF môže vládu odvolať a navrhnúť nového premiéra alebo Dumu rozpustiť a vyhlásiť nové voľby.⁶³

⁶¹ KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. 1996. Ústavný systém Ruska. 1996, s. 11.

⁶² KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. 1996. Ústavný systém Ruska. 1996, 11 s.

⁶³ CABADA, Ladislav et al. Nové demokracie strední a východní Evropy: komparace politických systémů. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2008. s. 150. ISBN 978-80-245-1388-1.

3.7 Transformácia stranického systému

Ako už bolo vyššie spomenuté, v rámci ZSSR pôsobila jediná strana, ktorou bola Komunistická strana ZSSR. Je dôležité spomenúť, že v Sovietskom zväze fungovala iba jedna politická strana, lebo práve prvými znakmi demokratickej transformácie bol prechod k pluralitnému systému, teda vytvoreniu viacerých politických subjektov ako forma demokracie, keď si občania môžu spomedzi strán vybrať.⁶⁴

Komunistická strana Sovietskeho zväzu fungovala v rokoch 1922-1989 pričom mala monopolné postavenie.⁶⁵ V r. 1990 prišlo k prvej zmene v ústave, kedy toto postavenie stratila. Strana, ktorá vždy hrdo obhajovala komunistické záujmy sa postupne štiepila na dve skupiny a to, konzervatívcov a Gorbačovych reformátorov. Problémy v strane napokon viedli k vytvoreniu novej strany -známej ako KSRF. Tá však kvôli prezidentovi Jel'cinovi mala zakázanú činnosť až do r. 1992. V r. 1993 Komunistickú stranu Ruskej federácie viedol Zgujanov, najväčší kritik a najsilnejší opozičník proti vtedajšiemu prezidentovi B. Jel'cinovi. Strana však nebola súdržná, nakoľko prevládali spory medzi sociálnymi demokratmi a komunistami. V strane bolo celkovo prezentovaných viac ideológií, ktoré spájalo len jedno, a to odpor voči prezidentovi Jel'cinovi. Postupne si vo voľbách svoje postavenie začala upevňovať znova, a to hlavne kvôli jej štruktúre a tradícii a v parlamente prežila až dodnes.

Po prijatí novej ústavy vzniklo viacero politických strán i keď podľa Holzera je ich črtou nevyprofilovanosť a určité roztrieštenie. Po r. 1993 bolo v parlamente 8 politických strán a to: KSRF, Liberálnodemokratická strana Ruska – víťaz volieb z r. 1993, Náš domov Rusko, Jabloko, Voľba Ruska, Agrárna strana Ruska, Demokratická strana Ruska, Ženy Ruska, Strana Ruskej jednoty a zhody. Víťaznú stranu LDSR viedol v tom čase známy politik Vladimir Žirnovskij. Víťazstvo vo voľbách sa považuje za vrchol jeho politickej kariéry. Je známy aj tým, že nepodporil impeachment Borisa Jel'cina. Považuje sa za radikálne zmýšľajúceho politika, pričom je jeho strana prirovnávaná k Národnému frontu vo Francúzsku. Od roku 1993 popularita strany klesá.⁶⁶ Za povšimnutie pri transformácii politického systému určité stojí Komunistická strana Ruskej federácie. Tá vznikla ako

⁶⁴ HOLZER, Jan. Politické strany Ruska: hledání identity. 2004, s. 132.

⁶⁵ THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION [online] [cit. 2017-25-02]. Dostupné na internete: <<http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm>>

⁶⁶ KRNO, S. *Ruské politické strany po parlamentných a prezidentských voľbách* [online] [cit. 2017-20-03]. Dostupné na internete: <<http://www.aepress.sk/mot/full/mo300d.pdf>>

nástupca KSSZ v roku 1993 a je hlavou opozície. Jej lídrom je od jej vzniku Zjuganov. Podporuje myšlienky prevládajúce v komunistickom období a to, presadzovanie úlohy štátu v ekonomických otázkach či spomaľovanie privatizácie. Ako už bolo spomenuté, je rozštiepená na viacero prúdov. KSRF sa vždy vyjadrovala kriticky voči prezidentovi a Kremľu. V rokoch 1995 a 1999 parlamentné voľby dokonca vyhrala s vyše 20% podporou. Ako jedna z mála strán, si udržuje podporu dlhodobo a po voľbách v roku 2016 je stále v parlamente ako líder opozície. Pri charakterizovaní formovania politických strán je z nášho pohľadu dôležité rozobrať vývoj politickej strany s názvom Jednotné Rusko. Jednotné Rusko vzniklo spojením dvoch politických subjektov – MEDVED a Celé Rusko. Vo vedeckom článku Acta Politologica je strana definovaná ako prípad úspešnej proprezidentskej strany.⁶⁷ Jej cesta je už od jej vzniku veľmi úspešná. V prvých voľbách kde sa strana zúčastnila získala ústavnú väčšinu s vyše 37%. Vo voľbách v roku 2007 vyhráva voľby so ziskom 64% a ovláda celé stranícke spektrum v Ruskej federácii, čo vlastne platí až dodnes.⁶⁸

V súčasnosti, s pohľadom na posledné voľby do Štátnej dумы v r. 2016 si popredné postavenie už od r. 2008 udržuje práve strana V. Putina Jednotné Rusko. Denník N komentoval posledné parlamentné voľby nasledovne: „*Do dумы sa aj tentoraz podľa prvých odhadov dostali štyri rovnaké prokremel'ské strany.*“⁶⁹ I keď jej preferencie pomaly klesajú, stále sa udržuje na vrchole politického spektra. Dôležité je spomenúť, že v Štátnej Dume stále pôsobí aj strana Liberálno – demokratická a Komunistická strana Ruska so stále vyše 14% podporou ruského obyvateľstva. Komunistická strana však pomaly stráca na popularite. „*Komunistická strana Ruskej federácie (KPRF) na základe výsledku nedel'ných parlamentných volieb síce obsadila druhé miesto, ale prišla o svoju vplyvnú pozíciu v Štátnej dume, na ktorú sa tlačí nacionalistická Liberálnodemokratická strana Ruska (LDPR).*“⁷⁰

Pokles politického pluralizmu spočíva v tom, že vo volebných výsledkoch vládnuca

⁶⁷PŘÍHODA, David. (2010). Jednotné Rusko: Případ úspěšné proprezidentské strany? Acta Politologica, Vol.2, No.2, s.161-185. ISSN 1803-8220. [online] [cit. 2017-05-04].

Dostupné na internete: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00075.pdf>>

⁶⁸KRNO, S. *Ruské politické strany po parlamentných a prezidentských voľbách* [online] [cit. 2017-20-03]. Dostupné na internete: <<http://www.aepress.sk/mot/full/mo300d.pdf>>

⁶⁹ DENNÍK N. 2016 *Voľby v Rusku sa skončili bez prekvapení* In dennikn.sk [online] [cit. 2017-05-04]. 2016 Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/minuta/562336/>>

⁷⁰ TASR. 2016 *Ruskí komunisti prišli v Dume o pozíciu druhej najsilnejšej strany* In teraz.sk [online] [cit. 2017-05-04]. 2016 Dostupné na internete: <<http://www.teraz.sk/zahranicie/ruski-komunisti-prisli-v-dume-o-pozic/218465-clanok.html>>

strana Jednotného Ruska dominuje, keďže v decembri 2007 získala viac ako 64 percent hlasov v dolnej komore parlamentu a získala viac ako 70 percent hlasov v každom z posledných dvoch prezidentských volieb. Presun prezidentskej moci od Vladimíra Putina na Dmitrija Medvedeva v rokoch 2007-2008 bol riadený na najvyššej politickej úrovni, takže výsledky prezidentských volieb v roku 2008 boli starostlivo predurčené.⁷¹

3.8 Pozitíva a negatíva politickej transformácie

Pokiaľ by sme chceli charakterizovať ako prebiehala postkomunistická transformácia v Rusku, našli sme viacero negatívnych javov. Z nich napr. :

- demokracia na „papieri“ verus demokracia v reáli
- limitovaný pluralizmus
- silné postavenie prezidenta
- systém politických strán
- lobizmus
- korupcia
- oligarchia
- nesprávna privatizácia

Samozrejme, že je potrebné uviesť pozitívne javy, nakoľko už len samotným pozitívom je fakt, že krajina sa vymanila z komunistického totalitného režimu, takže za pozitívne faktory môžeme považovať:

- liberalizácia
- decentralizácia
- určitá forma plurality
- voľby
- právna vymožiteľnosť

⁷¹ Alfred B. Evans: The failure of democratization in Russia: A comparative perspective, 2011. Dostupné online: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366510000345>

Jeden z najväčších problémov transformácie predstavoval práve stranický systém v Rusku. Išlo o to, že zatiaľ čo sa v západných krajinách politické strany formovali už dlho, či už išlo o liberálne alebo sociálne hnutia, v Rusku sa stranický systém začal formovať až v 90. rokoch. V Rusku mali politické strany v tomto období len doplňujúci charakter, neboli teda hlasom ľudí a sprostredkovateľom ich záujmov a problémov ako tomu bolo v iných demokratických štátoch.

Za negatívum sa považoval aj lobizmus vo forme rôznych nátlakových skupín, ale aj skupín organizovaného zločinu. Oligarchia bol jeden z ďalších problémov ktorý so sebou priniesol vtedajší prezident Jeľcin, kedy si okolo seba vytvoril záujmové skupiny vytvorené aj zo starších politických elít, s čím je spojená napríklad zlá privatizácia a celkovo vznik novodobej oligarchie.

V období transformácie bol jeden z problémov taktiež nerovnosť medzi jednotlivými regiónmi čo iba prispelo k fenoménu limitovaného pluralizmu. Problémy dezintegrácie sú podľa J. Lidáka nasledovné: „*Skutočný stav po roku 1991 sa vyznačoval existenciu slabého centra a silných republík. V tom čase akoby existovali na území Ruska dva štáty. Reálne vzťahy medzi Moskvou a národnými republikami pripomínali federáciu s prvkami konfederácie, a medzi Moskvou a regiónmi ako územnosprávnymi celkami skôr unitárny štát.*“⁷²

Jeden z hlavných poznatkov z priebehu udalostí v Rusku od začiatku deväťdesiatych rokov až po súčasnosť je, že zmena od jednej formy autoritatívnej vlády, ktorá je zvyčajne označená ako prechod k demokracii, nie je nezvratná. Niektoré demokratické prechody sa môžu ukázať ako plytké, ktoré prebehli práve v postkomunistickom Rusku. Zavedenie demokratických inštitúcií vlády a konkurenčných politických strán nemusí byť prelomom demokracie. Metafora prelomu znamená rozhodujúcu zmenu s trvalými výsledkami, aj keď to nie je výslovne potvrdené. Stabilná demokracia závisí od existencie viacvrstvej infraštruktúry, ktorá zahŕňa nielen konkurenčné politické strany, nezávislé masmédiá a ochranu individuálnych práv, ale aj hlbšie podporujúce hospodárske a sociálne inštitúcie.⁷³

⁷² LIDÁK, J a kolektív 2002., *Politické systémy*. 2002, s. 131.

⁷³ Alfred B. Evans: *The failure of democratization in Russia: A comparative perspective*, 2011. Dostupné online:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366510000345>

Záver

Ako prvotné korene demokratizačných procesov vnímajú viacerí autori už liberalizáciu obchodu od 16. storočia. Demokratizácia v pravom zmysle slova sa odohrávala vo vlnách postupne od r. 1828. Viacero štátov postupne vytvorilo demokratické inštitúcie, štátne orgány, voľby. Ruská federácia, rozlohou najväčší štát sveta, dôležitý hráč medzinárodných vzťahov a svetový hegemon fungoval do r. 1990 ako jeden z posledných v totalitnom režime. Práve pre spomenuté vlastnosti Ruskej federácie sme sa rozhodli sledovať priebeh nastolenia nového politického systému, jeho adaptáciu a fungovanie.

V prvej kapitole bakalárskej práce sme venovali pozornosť teórii prechodov k demokratizácii. Vďaka podrobnému štúdiu teórií prechodov sme dospeli k záveru, že najdôležitejšie pre úspešné nastolenie nového režimu nie je ani tak samotné ukončenie, ako práve proces prechodu k demokratickému režimu. Pri zmene režimu je podstatný politický konsenzus medzi držiteľmi moci v nedemokratických režimoch a opozíciou, ktorá zväčša prináša novú alternatívu k starému režimu. Samozrejme k zmene môže dôjsť aj vplyvom spoločenského tlaku a nespokojnosti s režimom, či dokonca vzburou vojenských zložiek. V prvom rade je pri procese dôležité vybudovanie aspoň určitej časti demokratických inštitúcií a potom prechod k ďalším demokratizačným pravidlám. Skúmaním modernej histórie prechodov k demokracii sme zistili, že popri demokratizačných vlnách prichádzalo aj k zaujímavému opačnému procesu, a to návratu k nedemokratickým režimom.

Tretiu kapitolu sme venovali demokratizačnému prechodu v Ruskej federácii. V nej sa demokratizačné procesy začali pomerne neskoro a politický systém sa formuje dodnes. Zistili sme, že po rozpade Sovietskeho zväzu bolo potrebné prijať novú ústavu, nakoľko v ústave z r. 1997 mala výsadné postavenie jediná strana a na čele stál predseda Najvyššieho soviету, najdôležitejšieho štátneho orgánu v Sovietskom zväze. Totalitný režim sa mal vďaka revízií ústavy zmeniť na demokraciu s parlamentným systémom. Prezident Jel'cin však revolučným spôsobom presadil poloprezidentskú ústavu, ktorá funguje dodnes. Podľa nej sa stal prezident hlavou štátu so silnými právomocami, ako napríklad menovanie predsedu vlády, ústavných sudcov, odvolávanie dôležitých vládnych činiteľov, vedenie ozbrojených síl. Môžeme polemizovať, ako demokratický je systém, keďže politické subjekty - zástupcovia ľudu, hrajú v takom politickom systéme len vedľajšiu úlohu. Podľa ústavy vznikli aj nové štátne orgány. Z nich sme skúmali dvojkomorové Federálne zhromaždenie, pomenovali právomoci prezidenta a funkcie vlády. Výsledkom skúmania je, že postavenie prezidenta je voči ostatným štátnym orgánom dominantné. Dospeli sme

k záveru, že k pozitívnym faktorom smerovania ku demokracii patrí určite vytvorenie pluralitného systému politických strán. Občania si môžu v priamych voľbách slobodne vybrať z viacerých politických hnutí ktoré sa práve v období rokov 1990-200 sformovali. Na druhej strane sú však ich právomoci značne obmedzené kvôli postaveniu prezidenta Ruskej federácie. Špecifickou črtou vzniknutých politických subjektov je hlavne podľa zahraničných médií náklonnosť k prezidentovi, pričom sa tento fakt často stretáva s kritikou. V súvislosti so stranickým systémom sme si uvedomili, že komunistická strana ktorá ako jediná fungovala v totalitnom režime prežila v parlamente, i keď mierne roztrieštená až dodnes. Po charakterizovaní obdobia prechodu a jeho pozitívnej a negatívnej stránky konštatujeme, že demokratizačný prechod so sebou priniesol veľa negatívnych javov, a to korupciu, oligarchiu, nesprávnu privatizáciu, príliš silné právomoci prezidenta a tým pádom je pluralizmus mierne limitovaný. V konečnom dôsledku konštatujeme, že pozitívnymi javmi sú najmä liberalizácia, konkurenčné voľby, určitá forma pluralizmu a vymožitelnosť práv. Demokratický proces v Ruskej federácii nebol vo svojej podstate ukončený. Terajší prezident používa pre demokraciu v krajine pojem suverénna demokracia, predtým riadená demokracia. V politickom systéme sa totiž zachoval princíp silných právomocí v rukách štátnej moci.

Zoznam použitej literatúry

1. A. Lukin: Russia's new authoritarianism and the past Soviet political ideal. *Post-Soviet Affairs*, 2009. Dostupné online: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2747/1060-586X.24.1.66>
2. Alfred B. Evans: The failure of democratization in Russia: A comparative perspective, 2011. Dostupné online: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366510000345>
3. CABADA, Ladislav et al. 2008. *Nové demokracie strední a východní Evropy: komparace politických systémů. Vyd. 1.* Praha: Oeconomica, 2008. 434 s. ISBN 978-80-245-1388-1.
4. CONSTITUTION (FUNDAMENTAL LAW) OF THE UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS [online] [cit. 2017-15-01]. Dostupné na internete: <http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/1977toc.html>
5. DENNÍK N. 2016 *Volby v Rusku sa skončili bez prekvapení* In dennikn.sk [online] [cit. 2017-05-04]. 2016 Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/minuta/562336/>
6. DVOŘÁKOVÁ, V. – KUNC, J. 1994. *O přechodech k demokracii.* Praha: Slon, 1994. 156 s. ISBN 80-901424-8-6.
7. HLOUŠEK, V., KOPEČEK, E.: 2003. *Demokracie : teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie.* Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2003. 379 s. ISBN 80-210-3195-6.
8. HOLZER, J. 2004. Rusko. In Kubát, M. a kol.: *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy.* Praha, Eurolex Bohemia. s. 326 – 327. ISBN 80-86432-90-4
9. HOLZER, Jan. *Politické strany Ruska: hledání identity. 1. vyd.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 334 s. ISBN 80-732-50322.
10. HOLZER, Jan. Ženíšek, M.: *Přechody k demokracii v teorii a praxi.* Plzeň: Aleš Čeněk - FF ZČU 2006. Politologický časopis, Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007, XIV, č. 1, s. 74-76. ISSN 1211-3247.
11. HOREMUŽ, M. *Politický systém Ruskej federácie 20 rokov po rozpade ZSSR.* In: *Slovak Journal of Political Sciences*, Volume 11, No. 4, s. 296-320
12. HORVÁTH, P. 2000. *Funkcia prezidenta v ústavných systémoch.* Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. 200. 77 s. ISBN 80-88935-15-6.
13. HUNTINGTON, S. 1991. *The third wave. Democratization in late twentieth century.* Oklahoma: University of Oklahoma Press, 1991. 366 s. ISBN 978-0806125169

14. INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Russian federation and the IMF*[online] [cit. 2017-28-03]. Dostupné na internete:
<<http://www.imf.org/external/country/RUS/index.htm>>
15. KATSENELINBOGEN, Aron. *1990 The Soviet Union: empire, nation, and system*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers, 1990. 471 s. ISBN 08-873-8332-7.
16. KOPER, J. – KULAŠÍK, P. – ŠIMOŇÁK, V. 2008. *The political and economic features of the transformation processes in the Russian Federation and the Balkan countries*. Banská Bystrica : UMB, FPVMV , 2008. 87 s. ISBN 978-80-8083-634-4.
17. KOUDELKA, Z., VLČKOVÁ, R. 1996. *Ústavný systém Ruska*. Brno : Masarykova univerzita Brno, 1996. 78 s. ISBN 80-210-1356-7.
18. KRNO, S. *Ruské politické strany po parlamentných a prezidentských voľbách* [online] [cit. 2017-20-03]. Dostupné na internete:<http://www.aepress.sk/mot/full/mo300d.pdf>
19. LIĐÁK, J a kolektív Ekonomická univerzita v Bratislave., *Politické systémy*, vydavateľstvo Ekonóm 2002. 219 s. ISBN 80-225-1510-8
20. LITERA, B.; - PEČENKA, M. 2011. *Dějiny Ruska v datech*. Praha : Dokořán, 2011. 448 s. ISBN 978-80-86569-14-7.
21. M. McFaul, S.E. Mendelson:Russian democracy promotion: A U.S. national security interest *Demokratizatsiya*, 8 (3) (2000), pp. 330-353
22. MAINWARING, S. – O'DONNELL, G. – VENEZUELA, S. J. 1992. *Issues in Democratic Consolidation: The New South American Democracies in Comparative Perspective*. Indiana: University of Notre Dame Press, 1992. 368 s. ISBN: 978-0-268-01211-3
23. P.J. Schraeder (Ed.), *Exporting democracy: Rhetoric vs. reality*, Lynne Rienner, Boulder, CO (2002), pp. 217-236
24. PRZEWORSKI, A. 1991. *Democracy and the Market: Political and Economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Chicago: Cambridge University Press, 1991 s. 62. ISBN 0-521-42335-X paperback. [online] [cit. 2017-10-04]Dostupné na internete:
https://books.google.sk/books?hl=sk&lr=&id=Mfjv6snK0-EC&oi=fnd&pg=PR9&dq=przeworski+democratization+liberalization&ots=dpOHZuRlsQ&sig=Tm8iro118f6EhbEdXv_BjRwkY5g&redir_esc=y#v=onepage&q=przeworski%20democratization%20liberalization&f=false

25. PŘÍHODA, David. (2010). Jednotné Rusko: Případ úspěšné proprezidentské strany? *Acta Politologica*, Vol.2, No.2, s.161-185. ISSN 1803-8220. [online] [cit. 2017-05-04]. Dostupné na internete: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00075.pdf>>
26. Putin je ústava, voľby drvivo ovládlo Jednotné Rusko. In TREND [online]. 2016 [cit. 2017-28-03]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/ekonomika/ruske-volby-drvivo-ovladla-strana-jednotne-rusko-blizka-putinovi.html>>
27. RUSTOW, D.A. Transition to Democracy: Towards a dynamic model. In: *Comparative Politics*, Vol. 2, No. 3 (Apr., 1970), pp. 337-363. [online] [cit. 2017-25-02]. Dostupné na internete: <http://www.jstor.org/stable/421307?origin=JSTOR-pdf&seq=1#page_scan_tab_contents>
28. ŘÍCHOVÁ, B. 2006. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2006. 304 s. ISBN 80-7367-177-8.
29. STEPAN, A. 1986. *Transitions from Authoritarian Rule: Prospects for Democracy*. Baltimore: The John Hopkins University press, 1986
30. SVOBODA, J. Politický systém Ruské federace – parlament. Dostupné na internete: <http://www.spolved.web2001.cz/stud_mat/psruska.htm>
31. TASR, 2017. *Ruský opozičný líder Navalnyj obvinil Medvedeva z korupcie*. In ETREND.SK [online] [cit. 2017-30-03]. 2017 Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/ekonomika/rusky-opozicny-lider-navalnyj-obvinil-premiera-medvedeva-z-korupcie.html>
32. TASR. 2016 *Ruskí komunisti prišli v Dume o pozíciu druhej najsilnejšej strany* In teraz.sk [online] [cit. 2017-05-04]. 2016 Dostupné na internete:<<http://www.teraz.sk/zahranicie/ruski-komunisti-prisli-v-dume-o-pozic/218465-clanok.html>>
33. THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION [online] [cit. 2017-25-02]. Dostupné na internete: <<http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm>>
34. VEL'VYSLANECTVO RUSKEJ FEDERÁCIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE. *O Rusku* [online] [cit. 2017-28-03]. Dostupné na internete:<<http://slovakia.mid.ru/web/svk/informacie-o-rusku>>